

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ Κ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 1 / 15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1971 | ΑΡΙΘ. 23 - 24

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο Ν

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α'

XLVII. Ἀναλάβετε τὴν ἐπιστολὴν τοῦ μακαρίου Παύλου τοῦ ἀποστόλου. 2. τί πρῶτον ὑμῖν ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου ἔγραψεν; 3. ἐπ' ἀληθείας πνευματικῶς ἐπέστειλεν ὑμῖν περὶ ἑαυτοῦ τε καὶ Κηφᾶ τε καὶ Ἀπολλῶ, διὰ τὸ καὶ τότε προσκλίσεις ὑμᾶς πεποιῆσθαι. 4. ἀλλ' ἡ πρόσκλισις ἐκεῖνη ἤττονα ἄμαρτιαν ὑμῖν προσήνεγκεν· προσεκλήθητε γάρ ἀποστόλοις μεμαρτυρημένοις καὶ ἀνδρὶ δεδοκιμασμένῳ παρ' αὐτοῖς. 5. νυνὶ δὲ κατανοήσατε, τίνες ὑμᾶς διέστρεψαν καὶ τὸ σεμνὸν τῆς περιβοήτου φιλαδελφίας ὑμῶν ἐμείωσαν. 6. αἰσχρά, ἀγαπητοί, καὶ λίαν αἰσχρὰ καὶ ἀνάξια τῆς ἐν Χριστῷ ἀγωγῆς ἀκούεσθαι, τὴν βεβαιωτάτην καὶ ἀρχαίαν Κορινθίων ἐκκλησίαν δι' ἐν ἡ δύο πρόσωπα στασιάζειν πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους. 7. καὶ αὕτη ἡ ἀκοὴ οὐ μόνον εἰς ἡμᾶς ἐχώρησεν, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἑτεροκλινεῖς ὑπάρχοντας ἀφ' ἡμῶν, ὥστε καὶ βλασφημίας ἐπιφέρεσθαι τῷ ὀνόματι κυρίου διὰ τὴν ὑμετέραν ἀφροσύνην, ἑαυτοῖς δὲ κίνδυνον ἐπεξεργάζεσθαι.

2. Φιλ. 4,15. Πρβ. Β' Πέτρ. 3,15. Πρβ. Α' Κορ. 2,4. 10. 12-15.
3. Πρβ. Α' Κορ. 1,10 ἔ. 4,21. 15. Πρβ. Ἦσ. 52,5. Ῥωμ. 2,24. Α' Τιμ. 6,1. Τίτ. 2,5.

2 τί πρῶτον ΑΙΚΣ: quemadmodum (=τίνα τρόπον) Α | 4 ἑαυτοῦ ΙΑ: αυτού Α | τε.. τε: λ. ΙΣ | Κηφᾶ.. Ἀπολλῶ: Ἀπ... Κηφ. Ι (πρβ. Α: Κορ. 1,12) | 5 προσκλήσεις Ι | πρόσκλησις Ι (Α) | 6 ἤττονα ΙΚ (Σ;)' ἤττον Α: λ. Α | ἐπήνεγκε Ι | 6/7 προσεκλήθητε Ι | 7 μεμαρτ.: δεδοκιμασμένοι Ι | δεδοκ.: μεμαρτυρημένοι Ι | 8 αὐτῶν Ι | 11 ἀγωγῆς: ἀγάπης Ι | 15 ὑμῶν Ι | βλασφημίαν ΑΚ | 17 δὲ Α: τε Ι (Α;) ΚΣ.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΡΩΜΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α΄ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ

(Ἀπόδοσις εἰς ἀπλὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν).

XLVII. Πάρετε τὴν ἐπιστολὴν τοῦ μακαρίου Παύλου τοῦ ἀποστόλου (πρὸς σᾶς τοὺς Κορινθίους). 2. Τί πρῶτον εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Εὐαγγελίου του σᾶς ἔγραψεν; 3. Πράγματι, ἐν πνεύματι ἁγίῳ σᾶς ἔγραψε περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τοῦ Κηφᾶ καὶ τοῦ Ἀπολλῶ, ἐπειδὴ καὶ τότε ἐκάμνετε προτιμήσεις (εἰς τὰ πρόσωπα καὶ διαιρέσεις). 4. Ἄλλ' ἢ προτιμήσεις ἐκείνη μικροτέραν ἁμαρτίαν σᾶς προσέφερε (σᾶς ἔδωκε)· διότι εἴχετε προσκλίσεις (προτιμήσεις) εἰς ἀποστόλους φημισμένους διὰ τὴν ἀρετὴν των καὶ εἰς ἄνδρα πού εἶχε δοκιμασθῆ πλησίον των. 5. Τώρα ὅμως, σκεφθῆτε καλὰ, ποῖοι σᾶς διέστρεψαν καὶ ἐμείωσαν τὸ σεμνὸν τῆς περιβοήτου (ἐξ-ακουστῆς) φιλαδελφίας σας. 6. Αἰσχρά, ἀγαπητοί, καὶ παρὰ πολὺ αἰσχρὰ καὶ ἀνάξια τῆς ἐν Χριστῷ ἀγωγῆς (καὶ μορφώσεως εἶναι ὅλα αὐτά), ὥστε νὰ ἀκούεται, ὅτι ἡ βεβαιότης (ἡ σταθερωτάτη καὶ ἀσφαλεστάτη εἰς τὴν πίστιν) καὶ ἀρχαία Ἐκκλησία τῶν Κορινθίων δι' ἐν ἡ δύο πρόσωπα στασιάζει ἐναντίον τῶν πρεσβυτέρων. 7. Καὶ ἡ ἀκοή αὐτὴ (ἡ φήμη) ἔφθασεν ὄχι μόνον εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς κακοδόξους (τοὺς αἰρετικούς καὶ ἀπίστους), ὥστε καὶ βλασφημίαι νὰ ἐπιρρίπτωνται εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἐξ αἰτίας τῆς ἀνοησίας σας, εἰς δὲ τοὺς ἑαυτοῦς σας νὰ ἐπεξεργάζεσθε (νὰ προετοιμάζετε) κίνδυνον.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΙΟΝΗΣ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

“Όσον εἶναι καιρός.

“Όσοι ἔχουν ταξιδεύσει εἰς τὸ ἐξωτερικόν, καὶ δὴ εἰς τὰς λεγομένας προηγμένας Χώρας, ἔχουν δοκιμάσει τὸ αἶσθημα μιᾶς εὐχαρίστου ἱκανοποιήσεως διὰ λογαριασμὸν τῆς Χώρας μας, βλέποντες πόσον περισσότερον ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας νεολαίαν εἶναι «χειραφετημένη» ἢ νεολαία τῶν Χωρῶν ἐκείνων. Αὕτη διέρχεται βαθυτάτην κρίσιν ἀπὸ ἔλλειψιν ὑγιῶν ἰδανικῶν, ἐξ οὗ καὶ ὁ ἠθικὸς ἀναρχισμὸς. Δόξα τῷ Θεῷ, ἢ Ἑλληνικῇ νεολαία εἶναι ἀρκετὰ ἰσορροπημένη ὡς σύνολον καὶ τὴν διακρίνει μία ἠθικὴ ἀνωτερότης, ἀπότοκος τῶν ὑψηλῶν ἀρχῶν καὶ τῶν πνευματικῶν παραδόσεων Ἐκκλησίας καὶ Ἐθνους.

Τὰ Ἱερατικά Συνέδρια.

Εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς Ἰ. Μητροπόλεις τῆς Ἐπικρατείας συγκαλοῦνται πλέον τακτικῶς κατ' ἔτος Συνέδρια τοῦ Ἐφημεριακοῦ κλήρου, τὰ ὁποῖα σκοπὸν ἔχουν νὰ συμπληρώσουν τὰ κενὰ εἰς τὴν κατάρτισιν τῶν στελεχῶν του διὰ καταλλήλων εἰσηγήσεων καὶ σχετικῶν συζητήσεων, καθ' ἃς οἱ Αἰδεσιμώτατοι Σύνοδοι ἀνταλλάσσουν τὰ ἀποκτήματα τῆς προσωπικῆς των πείρας ἐν πνεύματι ἀδελφικῷ, διὰ τὴν προαγωγὴν τοῦ ποιμαντικοῦ των ἔργου. Ἡ ἐπιτυχία τῶν τοιούτων Συνεδρίων κατέστη ἐνωρίτατα ἐμφανῆς καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν κατέστησαν πλέον θεσμός. Εἶναι καὶ αὐτὰ ἕνας καλὸς καὶ ἀποδοτικὸς τρόπος διὰ τὴν ἐπιμόρφωσιν τῶν Ἐφημερίων μας, οἱ ὁποῖοι, εἰς τὸ λεπτὸν καὶ βαρὺ ἔργον των, ἔχουν ἀνάγκην διαρκοῦς ἐμπλουτισμοῦ τῶν γνώσεών των καὶ θερμάνσεως τοῦ ζήλου των. Μεθ' ἑκαστον τοιοῦτον Συνέδριον αἱ ποιμαντικαὶ

δυνάμεις τῆς κατὰ περιοχὰς Ἐκκλησίας ἀποβαίνουν ἀναμφισβητήτως γονιμώτεραι καὶ καρποφορώτεραι.

Ἡ ἀνάγνωσις Συναξαρίων.

Ἡ ἀνάγνωσις συντόμου Συναξαρίου τῆς ἡμέρας ὑπὸ τοῦ ἱερέως πρὸς τὸ ἐκκλησίασμα εἶναι κάτι, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἀναπληρώσῃ τὴν ἔλλειψιν θείου κηρύγματος, ἰδίως εἰς τὰς ἐνορίας τῆς ὑπαίθρου. Ὑπάρχον τιαυτὰ κείμενα εἰς ἀπλήν κατανυκτικὴν γλῶσσαν, ποτισμένα εἰς τὸ ἄρωμα τῆς ὀρθοδόξου εὐσεβείας, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ χρησιμοποιοῦν οἱ Ἐφημέριοι τῶν χωρίων μας. Τὰ κείμενα αὐτά, ἀναγιγνωσκόμενα, φωτίζουν καὶ στηρίζουν τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν. Εἶναι καταληπτὰ εἰς τοὺς ὀλιγογραμμάτους καὶ φέρουν εἰς αὐτοὺς τὰς μεγάλας ἀληθείας τῆς πίστεως πρὸς οἰκοδομήν. Μεταξὺ τούτων, ἐξέχουσιν θέσιν ἔχει ὁ ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κοζάνης κ. Διονυσίου συνταχθεὶς «Μικρὸς Συναξαριστὴς», τὸν ὁποῖον ἰδιαιτέρως συνιστῶμεν. Τοιοῦτοτρόπως, ὁ λαὸς μας θὰ οἰκειοῦται τὸ ἐπίκαιρον νόημα τῆς λατρείας καὶ θὰ μετέχη ἐκάστοτε εἰς αὐτὴν συνειδητότερον. Δυνατὸν ἐπίσης νὰ χρησιμοποιοῦνται ἐποικοδομητικὰ ἀναγνώσματα ἐκ τοῦ «Ἐφημερίου», ἐντασσόμενα εἰς τὴν λειτουργικὴν ἐπικαιρότητα. Τοιαυτὰ ὑπάρχουν πάντοτε εἰς ἕκαστον τευχὸς του.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεως των γνωστοποιοῦν ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἶρηται Περιδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι Τ. 140, δι' ἐπιστολῆς των, σημειουμένης ἀπαρατήτως τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἵνα καταστή δυνατὴ ἡ κανονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΩΡΑΙΟ

(Διάλεξι, πού οργανώθηκε ἀπ' τήν Ἑταιρεία τοῦ Χριστιανικοῦ Θεάτρου κα' ἔγινε τήν 17 Φεβρουαρίου 1971 στήν αἴθουσα τῆς Ἑλληνοαμερικανικῆς Ἐνώσεως).

Α'

Σεβαστοὶ Πατέρες,

Κυρίες καὶ κύριοι,

Ἄφου πρῶτα εὐχαριστήσω θερμὰ τὸ ἐκλεκτὸ Προεδρεῖο τῆς Ἑταιρείας Χριστιανικοῦ Θεάτρου γιὰ τὴν τιμὴ, πού μοῦ ἔκαμε νὰ μὲ καλέση νὰ ἀπασχολήσω ἀπόψε τὴν ἐκλεκτὴ αὐτὴ συγκέντρωσι, προχωρῶ στὴν ἀνάπτυξι τοῦ θέματός μου, πού τὸ ἐπέλεξα, γιὰ νὰ ἐντάσσεται στὰ εὐρύτερα πλαίσια τῆς ὅλης εὐγενικῆς προσπάθειάς τῆς Ἑταιρείας.

Ἡ διαπραγματεύσις τῶν σχέσεων Χριστιανισμοῦ καὶ Ὁραίου θὰ εἶναι πιὸ εὐμέθοδη καὶ κατανοητὴ, ἐὰν προηγηθῇ μιὰ υπόμνησις τῶν κυριωτέρων κατηγοριῶν καὶ μορφῶν τῆς αἰσθητικῆς ἐμπειρίας καὶ μιὰ ἐπισήμανσις τῶν κυριωτέρων συστατικῶν στοιχείων τοῦ Ὁραίου.

1) Οἱ κυριώτερες αἰσθητικῆς κατηγορίαι, πού ὑπάγονται σὰν εἶδη στὸ γένος τοῦ Ὁραίου, εἶναι, σύμφωνα μὲ τὴ διδασκαλία τῆς Αἰσθητικῆς, τὸ κλασσικὰ ὄραϊο, τὸ χαρίεν ἢ χαριτωμένο, τὸ ὑπέροχο ἢ ὑψηλό, τὸ τραγικὸ καὶ τὸ κωμικό.

Τὸ κλασσικὰ ὄραϊο παρουσιάζει τὴν τάξι, τὴ συμμετρία, τὴν ἰσορροπία τῶν ἀναλογιῶν, τὴ συνένωσι τῶν μερῶν σὲ μιὰ ὀργανικὴ ὁλότητα, τὴν ἁρμονικὴ ἀντιστοιχία μεταξὺ μορφῆς καὶ περιεχομένου¹.

Ὅταν τὸ κλασσικὰ ὄραϊο δὲν παρουσιάζεται σὲ στατικότητα, μὰ βρίσκεται σὲ κίνησι καὶ ρυθμὸ ἢ ὅταν τὸ ὄραϊο αἰσθη-

---

1. Johannes Hessen, Lehrbuch der Philosophie, τόμ. 2: Wertlehre, München, 1948, σελ. 235-236.

τοποιῆται σὲ μικρὰ λεπτοεργήματα κατὰ τρόπο θελκτικὰ αἰθέριο, ἔλαφρό, ἔρασμιο, ἄβρὸ κι' εὐγενικό, τότε βρισκόμαστε μπροστὰ στὴν αἰσθητικὴ κατηγορία τοῦ χαριτωμένου (χαρίεντος)².

Ἡ αἰσθητικὴ κατηγορία τοῦ ὑπερόχου ἢ τοῦ ὑψηλοῦ βιοῦται, ὅταν βρισκόμαστε μπροστὰ σὲ ἔργα τέχνης ἢ μπροστὰ σὲ φυσικὰ φαινόμενα (λ.χ. χιονοθύελλα, γιγάντια κύματα), ποὺ δὲν ἔχουν αὐστηρὰ κλασσικὴ ἢ καθωρισμένη μορφή, γιατί σ' αὐτὰ γίνεται διάσπασις καὶ ὑπερπήδησις τῶν ὁρίων, τῶν φραγμῶν καὶ τῆς στατικότητος τῆς συνηθισμένης μορφῆς μ' ἓνα μεγαλειώδη ἐσωτερικὸ δυναμισμό, ποὺ ἀφ' ἑνὸς δημιουργεῖ σὲ μᾶς συναίσθημα μηδαμινότητος, ἀδυναμίας, περιορισμοῦ, καταθλίψεως, δέους, ἀπώσεως, καταπλήξεως, θαυμασμοῦ κι' ἀφ' ἑτέρου πνευματικὴ ἔλξι, γοητεία κι' ἀγαλλίασι, εὐφρόσυνη ἐντύπωσι συναρπαγῆς κι' ἀνυψώσεως τοῦ πνεύματός μας πάνω ἀπ' «τὸ κοινὸ καὶ τὸ ἐμπειρικὸ σ' ἓνα ἄλλο «ἰδανικὸ» ἐπίπεδο ζωῆς»³.

Ἡ αἰσθητικὴ ἔπειτα κατηγορία τοῦ τραγικοῦ φέρνει βέβαια τὴ βαρυθυμία στὴ ψυχὴ μας, καθὼς παρουσιάζει τὴ συχνὴ ἐκμηδένισι διαφόρων ἀξιών στὸν γεμάτο ἀπὸ ἀντινομίες κόσμος καὶ τὴν ἥρωϊκὴ πάλη τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὶς διάφορες ἀποχρώσεις τοῦ φυσικοῦ καὶ ἠθικοῦ πόνου, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ ἐναρμονίση τὴ βαρυθυμία αὐτὴ μὲ τὴν αἰσθητικὴ ἀγαλλίασι, καθὼς ὑποδεικνύει τὴ δυνατότητα ὑπερβάσεως τῆς σκληρῆς πραγματικότητος μὲ τὴν ἠθικὴ ἐλευθερία καὶ τὴν ὕβριστικὴ κάθαρσι⁴.

Ἡ ἐντύπωσις τοῦ κωμικοῦ ξεπροβάλλει ἀπ' τὸ σοβαροφανῆ συμφορμὸ καὶ συμβιβασμὸ δυὸ ἀσυμβιβάστων στὴν οὐσία νοημάτων ἢ τάξεων πραγμάτων⁵. Τὸ κωμικὸ σὲ τελευταία ἀνά-

2. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 236. Ε. Π. Παπανοῦτσου, Αἰσθητικὴ, Ἄθηνα 1948, σελ. 275 ἔξ.

3. Johannes H e s s e n, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 236-237. Ε. Π. Παπανοῦτσου, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 269 ἔξ. Πρβλ. Magnus Künzle, Ethik und Ästhetik, Freiburg im Breisgau 1910, σελ. 52 ἔξ.

4. Ε. Π. Παπανοῦτσου, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 278 ἔξ. E. Meumann, System der Ästhetik, 3η ἔκδ., Leipzig 1919, σελ. 137.

5. Th. Lipps, Komik und Humor, Hamburg-Leipzig 1898, σελ. 55. Joh. Volkelt, System der Aesthetik, τόμ. 2, β' ἔκδ., München 1925, σελ. 403-404. Ε. Π. Παπανοῦτσου, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 286 ἔξ.

λυσι παρουσιάζει την έκμηδένισι ἢ τὸν παραμερισμὸ ὠρισμένων ἀξιών, πρᾶγμα ποὺ δημιουργεῖ ἐσωτερικὴ συγγένεια μὲ τὸ τραγικό⁶.

2) Ὅσον ἀφορᾷ στὴ διάκρισι τῶν φορέων τοῦ Ὁραίου, τοῦτο, — σὲ ἀντιδιαστολῇ ἀπ' τὸ ἅγιο ἢ τὸ ἠθικό, ποὺ οἱ φορεῖς του πρέπει νὰ ἔχουν τὸ γνώρισμα τῆς προσωπικότητος—, ἀγκυροβολεῖ ὄχι μόνον σὲ πρόσωπα, ἀλλὰ γενικὰ σὲ ἀντικείμενα. Κάθε ἀντικείμενο, ζωντανὸ ἢ νεκρὸ, πνευματικὸ ἢ ὕλικό, πραγματικὸ ἢ ἰδεατό, ἐνδοκοσμικὸ ἢ ὑπερβατικὸ, μπορεῖ μόνον του ἢ σὲ συνάρτησι μὲ ἄλλα ἀντικείμενα νὰ γίνῃ φορεὺς μιᾶς ἢ περισσοτέρων ἢ καὶ ὄλων τῶν αἰσθητικῶν κατηγοριῶν, ποὺ ἀναφέραμε πρὸ μπροστά. Τὸ Ὁραῖο λοιπόν, ὅσον ἀφορᾷ στὴν περιοχὴ τῶν ἀντικειμένων, στὰ ὁποῖα τοῦτο αἰσθητοποιεῖται, ἔχει μιὰ καθολικότητα, ποὺ δὲν ὑπάρχει σὲ ἄλλα εἶδη ἀξιών⁷. Ἀκόμη κι' ἰδεατὰ ἢ πνευματικὰ ἀντικείμενα, ὅπως εἶναι μιὰ μαθηματικὴ ἐξίσωσις ἢ τὸ μεγαλειῶδες σύστημα σκέψεως τοῦ Ἐγέλου ἢ ἡ θεωρία τοῦ Πλάτωνος γιὰ τὶς ἰδέες, μπορεῖ νὰ ἔχουν αἰσθητικὴ ἀρχιτεκτονικὴ δομὴ ἢ ποιητικὸ χαρακτήρα⁸. Γνωστὴ ἔπειτα εἶναι ἡ διάκρισις τοῦ ὠραίου τῆς φύσεως καὶ τοῦ ὠραίου τῆς Τέχνης⁹.

3) Ἐχοντας ὑπ' ὄψι τὴν ποικιλία τῶν κατηγοριῶν, τῶν εἰδῶν καὶ τῶν φορέων τοῦ Ὁραίου, μποροῦμε νὰ ἐπιχειρήσωμε νὰ προσπελάσωμε κάπως στὸ βάθος τῆς ἐννοίας αὐτοῦ, ποὺ εἶναι ἀδύνατο νὰ ὑπαχθῇ στὰ πλαίσια ἐνὸς λογικοῦ ὀρισμοῦ. Ἡ προσπάσις αὐτὴ μπορεῖ νὰ γίνῃ μόνον μὲ φαινομενολογικὴ περιγραφή τῶν κυριωτέρων συστατικῶν στοιχείων του, τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ ἐξῆς:

α') Τὸ ὠραῖο ἔχει πρῶτα-πρῶτα ἀξιολογικὸ χαρακτήρα κι' εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς περιοχὲς τῶν ἀνωτέρων πνευματικῶν ἀξιών.

6. Johannes Hessen, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 238.

7. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ἐγχειρίδιον Φιλοσοφίας, Τεῦχος Α', ἐν Θεσσαλονίκῃ 1967, σελ. 101-102.

8. Πρβλ. ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 27-28.

9. Πρβλ. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ἡ Αἰσθητικὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, ἐν Ἀθήναις 1971, σελ. 9.

Πρόκειται για τὴν περιοχὴ τῶν αἰσθητικῶν ἀξιών. Ἡ βίωσις τῆς προσιδιάζει στὴν ἀνώτερη πνευματικὴ φύσι τοῦ ἀνθρώπου. Πολὺ προτοῦ ὁ Κάντ ὁμιλήσῃ γιὰ τὸ αἰσθητικὸ a priori, ποῦ ὑπάρχει μέσα μας παράλληλα πρὸς τὸ λογικὸ ἢ ἠθικὸ a priori, ὁ ἅγιος Ἰουστίνος, ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς, εἶχε πῆ πὼς «ἐν τῇ φύσει ἐστὶ τῶν ἀνθρώπων τὸ γνωριστὸν τοῦ καλοῦ καὶ αἰσχροῦ»¹⁰. Ἀπόδειξις τῆς ἀλήθειας αὐτῆς εἶναι οἱ τοιχογραφίαι τῶν προϊστορικῶν σπηλαίων, ποῦ ἀποδεικνύουν, πὼς κι' αὐτοὶ οἱ πρωτόγονοι εἶχαν ἀνεπτυγμένον καλαισθητικὸ συναίσθημα¹¹.

β') Οἱ αἰσθητικὲς ἀξίες ἔπειτα ἀναπαύονται πάνω σὲ μιὰ ἔξωτερικὴ ὄψι κι' ἐμφάνισι. Ἡ αἰσθητικὴ σφαῖρα ἔχει ἐποπτικότητα. Τὸ Ὁραῖο δὲν συλλαμβάνεται ἐννοιολογικῶς ἢ συλλογιστικῶς, ἀλλὰ βιοῦται ἐποπτικῶς μὲ τὴν ὀπτικὴ ἢ ἀκουστικὴ ἐποπτεία ἢ μὲ τὴν παράστασι τῆς φαντασίας, τῆς ἐσωτερικῆς θεάς καὶ ἐνοράσεως ἢ μὲ ὅλα μαζί τὰ εἶδη αὐτὰ τῆς ἐποπτείας. Στὴν οὐσία λοιπὸν τοῦ Ὁραίου ἀντικειμένου ἀνήκει ὁ αἰσθητὸς—ἐποπτικὸς χαρακτήρ του¹².

γ') Ἡ ἐποπτικότης αὐτὴ δὲν πρέπει νὰ ὀδηγήσῃ στὴ σύγχυσι τοῦ Ὁραίου μὲ τὸ ἡδονικὸ ἢ τὸ χρησιμοθηρικὸ ἢ τὸ ὕλικα καὶ βιολογικὰ ἀκμαῖο, ὄριμο ἢ χρήσιμο. Ἡ σύγχυσις αὐτὴ τοῦ Ὁραίου μὲ τίς κατώτερες αὐτὲς ὕλικες ἢ βιολογικὲς ἀξίες εἶναι δυνατὴ, γιὰτὴ, κατὰ τὴν παρατήρησι τοῦ Κάντ, ἔχουν κι' αὐτὲς ἐποπτικὸ χαρακτήρα¹³.

Τὸ γνήσιο αἰσθητικὸ βίωμα σημαίνει ἰδιότυπη ἐσωτερικὴ τέρψι, ἀγαλλίασι κι' εὐφροσύνη, ἐνοποίησι τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, ἀρμονικὴ δόνησι τῶν πρὸ λεπτῶν κι' εὐαισθητῶν χορδῶν τῆς ψυχῆς¹⁴.

(Συνεχίζεται)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

10. Γρηγορίου Παπαμιχαήλ, Ἡ τριάς τῶν ὑψίστων ἀξιών τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ ἀπὸ τῆς χριστιανικῆς σκοπιᾶς, Ἀθῆναι 1946, σελ. 21.

11. Πρβλ. Παν. Ν. Τρεμπέλα, Ἀπολογητικαὶ μελέται, Γ' Ὁ ἀνθρώπος, Ἀθῆναι 1971, σελ. 341 ἐξ.

12. Johannes Hessen, Wertlehre, σελ. 70, 221 ἐξ. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ἐγχειρίδιον Φιλοσοφίας..., σελ. 102.

13. Πρβλ. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Χριστιανικὸς Ἀνθρωπισμὸς, Ἀθῆναι 1951, σελ. 297-298.

14. Ε. Π. Παπανοῦτσου, Αἰσθητικὴ, σελ. 65, 83.

ΠΙΣΤΙΣ, ΕΡΓΑ, ΔΙΚΑΙΩΣΙΣ *

2. Ἡ λειτουργία τοῦ νόμου τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης καθιστᾷ ἐνεργὸν τὴν πίστιν.

Ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη, ἥτις ἀποτελεῖ τὸν σύνδεσμον τῆς τελειότητος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν καθιστᾷ ἄξιον τέκνον τοῦ Θεοῦ, προϋποθέτει πάντοτε ἐνεργὸν πίστιν. Διότι τότε μόνον ἡ ἀγάπη εἶναι ἐνεργουμένη. Καὶ ὁ Ἀβραάμ ἐπίστευεν εἰς τὸν Θεόν. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἐδικαιοῦτο, οὐδὲ θὰ ἐκαλεῖτο φίλος τοῦ Θεοῦ, ἐὰν δὲν ἀπεδείκνυεν ἐμπράκτως τὴν πίστιν του. Ἡ προθυμία του νὰ θυσιάσῃ τὸν μονογενῆ υἱόν του, ὑπέκρινεν εἰς τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, ὑπῆρξεν ἡ ἐπιβεβαίωσις τῆς πίστεώς του. Δὲν ἐκάμφθη ἀπὸ τὴν ἀδυσώπητον δοκιμασίαν. Ἰπῆκουσε, διότι ἐπίστευσεν. «Καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην, καὶ φίλος Θεοῦ ἐκλήθη» (Ἰωάν. β' 23). Τὰ ἔργα εἶναι ὁ καρπὸς τῆς ζώσης πίστεως καὶ τὸ διακριτικὸν γνώρισμα τῶν πράγματι εἰς Χριστὸν πιστευόντων, οἱ ὅποιοι ὀφείλουσι νὰ ἔχουν ὡς πρότυπον ἐν τῷ βίῳ των αὐτὸν τὸν Χριστόν, ὅστις τοὺς πάντας ἠγάπησεν καὶ ὑπὲρ πάντων ἐθυσιάσθη. «Οἱ ἐπαγγελλόμενοι Χριστοῦ εἶναι, οὐκ ἐξ ὧν λέγουσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὧν πράττουσι γνωρίζονται· ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκειται» (Ἐκτεν. μορφὴ Ἰγν. πρὸς Ἐφεσ. XIV). Πίστις ἀνενεργὸς δὲν νοεῖται. Ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ δικαίωσις δὲν θὰ προέλθουν ἐκ μόνης τῆς πίστεως. Ὁ πιστεύων εἰς τὸν Χριστόν, πιστεύει καὶ εἰς τὰ ἔργα Ἐκείνου καὶ εἶναι ἕτοιμος νὰ θυσιασθῇ χάριν τῆς σωτηρίας τῶν ἄλλων. Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένη μετὰ τὴν θυσίαν, δηλαδὴ τὴν ἐμπρακτον ἐκδήλωσιν τῆς ἀγάπης πρὸς ὅλους τοὺς πάσχοντας. Πρὸς ὅλους τοὺς κοπιῶντας καὶ πεφορτισμένους. Προϋποθέτει ζυγόν. Εἰς τὴν στήριξιν τῶν ἀσθενούντων τῇ πίστει, εἰς τὴν ἀνόρθωσιν τῶν πεπτωκότων, εἰς τὴν ἐν παντὶ χρόνῳ πρόθυμον συνδρομὴν τοῦ πλησίον, ἡ πίστις ἡμῶν θὰ εὔρη τὴν ὁδόν, δι' ἧς θὰ ὁδηγήσῃ καὶ ἡμᾶς εἰς τὴν δικαίωσιν.

Διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν δικαίωσιν, πρέπει νὰ κατανηθώμεν εἰς τὸ τέλειον, πρότυπον τοῦ ὁποίου καὶ ὑποτύπων ἔχομεν ἐν τῷ προσώπῳ καὶ τῷ ἔργῳ τοῦ Κυρίου. Πρέπει ν' ἀποδείξωμεν ὅτι ἡ δύναμις τῆς πίστεώς μας ἔχει ὑπερακοντίσει τὴν θεωρίαν καὶ ἔγινε θερμουργὸς πράξις. Ἔγινε κινουσα δύναμις. Ἔγινε πῦρ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σ. 691 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 22 τεύχους.

θερμαῖνον τὸν ἔσω ἄνθρωπον καὶ ὠθοῦν αὐτὸν εἰς ἔργα ἀγάπης ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Καὶ ὅταν λειτουργήσῃ ὁ νόμος τῆς ἀγάπης, τότε ἀσφαλῶς καὶ τότε μόνον ἡ πίστις εὐρίσκει τὴν πληρεστέραν τῆς ἔκφρασιν. Τότε δίδει τὸ «παρὼν» εἰς πᾶσαν ἐκδήλωσιν τῆς ζωῆς τοῦ χριστιανοῦ. Τότε αἱ ἀποθῆκαι τοῦ ἄφρονος πλουσίου εἰς ἀποθήκας ἑλέους καὶ φιλανθρωπίας μεταβάλλονται. Τότε ὁ πλούσιος νεανίσκος λυτροῦται ἐκ τῶν δεσμῶν τῶν ἐπιγείων θησαυρῶν του καὶ προθύμως τούτων ἀποξενοῦται, ἵνα κατὰσχῃ τοὺς οὐρανίους αἰώνιους θησαυρούς. Τότε καὶ οἱ ἔχοντες θὰ εἶναι ὡς μηδὲν κατέχοντες, διότι οὐδεὶς θὰ νομίζῃ τὰ ὑπάρχοντά του «εἶναι ἴδια αὐτοῦ», ἀλλὰ κοινὰ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀναγκῶν τοῦ πλησίον.

Βεβαίως, ἡ πίστις εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ἐμπνεύσεως παντός ἔργου ἀγαθοῦ. Τὰ ἀγαθὰ ἔργα ἀποβάλλουν τὴν ἀξίαν των, ὅταν δὲν εἶναι καρποὶ ζωῆς πίστεως. Ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων δὲν δύναται νὰ προέλθῃ διὰ μόνων τῶν ἔργων, ἀνευ τῆς εἰς τὸν Θεὸν πίστεως καὶ μακρὰν τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ τὴν χάριν ταύτην μεταδίδει ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. Ἀποτελεῖ πλάνην ἡ δόξα μερικῶν, ὑποστηριζόντων ὅτι ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ τύχῃ τῆς δικαιοσύνης, ἐὰν τηρῇ τὸν ἠθικὸν νόμον κατὰ τὴν φιλοσοφικὴν ἀντίληψιν καὶ τὸ πνεῦμα τῆς συγχρόνου περὶ ἠθικῆς ἐπιστήμης, καὶ ἐὰν τὰ ἔργα του δὲν ἀφίστανται τοῦ νόμου τούτου. Ἐὰν τοῦτο ἦτο ἀληθές, τότε θὰ ἦτο περιττὴ καὶ θὰ ἔστερεῖτο σημασίας ἡ πρὸς τὸν Θεὸν πίστις καὶ ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία. Τοιαύτη ὅμως ἀποψις εἶναι ἀδιανόητος. Διότι ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τίποτε, πολλῶν δὲ μᾶλλον τὴν δικαίωσιν, ἀνευ τῆς συνδρομῆς τοῦ Θεοῦ. Θεῖος καὶ ἀνθρώπινος παράγων θὰ συνεργασθοῦν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ὁ ἄνθρωπος, συναισθανόμενος τὴν ἀδυναμίαν του ἐνώπιον τῆς παντοδυναμίας τοῦ Θεοῦ, θὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν βοήθειάν του καὶ θὰ τὴν ἀποδεχθῇ μὲ βαθεῖαν πίστιν, ὥστε νὰ ἔχῃ ὡς ἀνταπόδοσιν βεβαίαν καὶ ἀσφαλῆ τὴν θείαν χάριν καὶ τὴν θείαν συναντίληψιν. Ἡ θεία χάρις θὰ βοηθήσῃ τὸν ἄνθρωπον, ὥστε νὰ δώσῃ εἰς τὴν βούλησιν του ροπήν πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον τῷ Θεῷ, δόκιμον δὲ τοῖς ἀνθρώποις, ἐξ ὧν ἔργων καὶ ἡ ἡμετέρα σωτηρία καὶ δικαίωσις θὰ προέλθῃ, διότι θὰ εἶναι ταῦτα καρποὶ πίστεως.

Εἶναι τοιαύτη ἡ πίστις ἡμῶν, ἡ «γείλεσι μόνον τιμῶμεν τὸν Θεόν, ἡ δὲ καρδία ἡμῶν πόρρω ἄπεστι ἀπ' αὐτοῦ»; (πρβλ. Ματθ. ιε' 8). Πολὺ φοβοῦμαι ὅτι δὲν ὑγιαίνομεν τῇ πίστει. Χωλαίνομεν κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἰγνύας. Τὸ ἀνθρώπινον στοιχεῖον κυριαρχεῖ ἐπὶ τοῦ ψυχικοῦ καὶ πνευματικοῦ μας κόσμου καὶ ἀσκει κηδεμονίαν ἐπὶ τῶν αἰσθημάτων μας. Πιστεύομεν, καθ' ὃ μέτρον ἡ πίστις

ΜΟΝΙΜΟΣ ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ
ΤΟΥ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Δ'. ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΙΕΡΟΚΗΡΥΚΩΝ

ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΑΘΕΪΑΣ*

Ὡς πρὸς τὶς γενικὰς γραμμὰς ὁ ἀθεϊσμὸς τῶν ἡμερῶν μας ἔχει δύο βασικὰ χαρακτηριστικὰ. Εἶναι καθολικὸς καὶ εἶναι καὶ στρατευόμενος.

Στὸ παρελθόν, καὶ εἰδικὰ μέχρι τὴν ἐμφάνισι τοῦ Μαρξισμοῦ, ὁ ἀθεϊσμὸς ἦταν ὑπόθεσι ἐπὶ μέρους ἀτόμων ἢ ομάδων. Οἱ φιλόσοφοι καὶ οἱ σχολές τους, ὠρισμένοι ἐκπρόσωποι τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, οἱ ἐγκυκλοπαιδισταὶ καὶ ὅσοι τοὺς ἀκολουθοῦσαν, τὰ πνεύματα, ποὺ προσπαθοῦσαν νὰ ἐντυπωσιάσουν μὲ τὸν δῆθεν φιλευθερισμὸν τους, μιλοῦσαν ἢ ἔγραφαν διακηρύσσοντας τὸν ἀθεϊσμόν τους. Ἀντίθετα, στὴν ἐποχὴ μας ὁ ἀθεϊσμὸς ἔχει γίνει ὑπόθεσι τῆς μάζας. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος τὸ ζῦπνημα τῶν λαῶν τῶν ὑπαναπτύκτων Ἡπειρῶν τοὺς ἔφερε σὲ κοινωνία μὲ τὸν πολιτι-

---

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 695 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 22 τεύχους.

μας δὲν καθάπτεται τῶν ὑλικῶν συμφερόντων μας καὶ δὲν ἐκθέτει ἡμᾶς εἰς βασάνους καὶ κινδύνους. Αἱ μυριάδες τῶν μαρτύρων τῆς πίστεως, οἱ ὅποιοι ὑπέμειναν μέχρι θανάτου ἀκατονόμαστα καὶ ἀπεριγράπτου φρίκης μαρτύρια, δὲν ἐνίσχυσαν τὴν ἀσθενοῦσαν πίστιν μας. Εἰς μάτην ἀπέθανον. Γινόμεθα δὲ καὶ ὑποκριταὶ καὶ ψεῦστα. Ὑποκρινόμεθα τοὺς πιστοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ ἡ ἁμαρτία διεπότισε ψυχὴν καὶ σῶμα καὶ παρεμόρφωσε τὴν συνείδησίν μας. Καθαρίζομεν μὲ προσοχὴν τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου, ἐνῶ τὸ ἔσωθεν γέμει πάσης ἀκαθαρσίας. Προσπαθοῦμεν ἀπλῶς νὰ δημιουργηθῇ ἡ ἐντύπωσις ὅτι θρησκευόμεν. Κατὰ πόσον πιστεύομεν, τοῦτο μαρτυρεῖται ἐκ τῶν ἔργων μας καὶ ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς μας.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

σμοῦ τῆς Δύσεως καὶ σὲ δανεισμό τῶν τρεχόντων ἰδεολογικῶν σχημάτων. Καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἡ βιομηχανικὴ ἐπανάστασι καὶ ὁ σχηματισμὸς τῶν μεγάλων ἀστικῶν καὶ βιομηχανικῶν κέντρων ἔφερε τὸν ἀθεϊσμὸ ἐκλαϊκευμένο ἢ καὶ ἐντελῶς ἀχώνευτο, μὲ τὸ πρόσχημα τῆς Δημοκρατίας ἢ τῆς ὀργανωμένης ἀντιθέσεως πρὸς τὴν παλιὰ κατεστημένη τάξι τῶν πραγμάτων, στὰ πλατεῖα στρώματα τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ κάτι ἀκόμα. Ἐνῶ στὴν ἐμφάνισί του ὁ ἀθεϊσμὸς εἶχε ἓνα χαρακτῆρα κατὰ τὸ πλεῖστον θεωρητικὸ καὶ ἡ προσπάθεια διὰ δόσεώς του κρατοῦσε τὰ προσχήματα τοῦ σεβασμοῦ τῆς ἀνθρώπινης ἐλευθερίας, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Μαρξισμού πῆρε ἓνα τόνο βίαιο. Τόσο στὴν Ἀνατολή, ὅσο καὶ στὴ Δύσι ἐγίνε κίνημα στρατευόμενο. Ἐνωσε τὶς δυὸ ἀντίθετες κοινωνικὲς καὶ πολιτικὲς παρατάξεις, τὸν καπιταλισμὸ καὶ τὸν Μαρξισμό, σ' ἓνα ἀνοιχτὸ πόλεμο, μὲ ἀντικειμενικὸ σκοπὸ τὴν κατάλυσι τοῦ φρουρίου τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὁ σημερινὸς ἀθεϊσμὸς βεβαιώνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος θὰ γίνῃ κύριος τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ μόνο, ὅταν ἀποκλείσῃ ἀπὸ τὸν ἑαυτοῦ του καὶ τὴν κοινωνία τὴν παρουσία καὶ τὴν μαρτυρία τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι, ἡ ἔνδειξι «ἀνθρωπιστικὸς ἀθεϊσμὸς» καὶ «ἄθεος ἀνθρωπισμὸς» χρησιμοποιοῦνται γιὰ νὰ σημάνουν τὴν δῆθεν ἀποκατάστασι τῆς ἀνθρώπινης φύσεως καὶ τὴν ἀπελευθέρωσί της ἀπὸ τὴν σκλαβιά τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ τῆς θρησκευτικότητος⁶.

Ὡς πρὸς τὶς μορφὲς τῆς συγχρόνου ἀθεΐας, ποῦ εἶναι καὶ τὸ κυρίως θέμα μας, εἶναι ἀφάνταστα δύσκολο νὰ κάνῃ κανεὶς ἐπισήμανσι καὶ ταξινόμησι. Καὶ τοῦτο γιὰτὶ ἡ ποικιλία τῶν ρευμάτων, ποῦ δημιουργήθησαν στὸ σύγχρονο κόσμον, εἶναι ἀσύλληπτα μεγάλη. Ἐπάρχουν παραλλαγὲς καὶ ἀποχρώσεις τοπικὲς καὶ τάσεις ποῦ ἐκπροσωποῦν συγκεκριμένους ὁμάδες στοχαστῶν ἢ πολιτικῶν τοποθετήσεων. Συχνὰ μέσα σὲ μιὰ καὶ τὴν αὐτὴ Χώρα, π.χ. στὴν Γαλλία ἢ στὴν Ἀγγλία, διακρίνει κανεὶς τὴν κίνησι διαφόρων παραγόντων, οἱ ὁποῖοι ἐνσωματώνονται μὲν στὸ καθολικὸ ρεῦμα τοῦ ἀθεϊσμοῦ, διαστέλλονται ὅμως ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο, γιὰτὶ ἐκπροσωποῦν διαφορετικὲς θεωρητικὲς ἢ πρακτικὲς ἀντιλήψεις.

Ἀναγκαῖο ἐδῶ νὰ κάνουμε μιὰ σύμπτυξι καὶ μιὰ ἀφαίρεσι. Νὰ σκιαγραφήσουμε τὰ κυριώτερα ρεύματα καὶ νὰ ὑποτάξουμε

---

6. Cornelio Fabro, *God in Exile*, p. 6.

τά μικρότερα στις συγγενείς ομάδες. Να δοῦμε τις πιὸ συγχροτημένες καὶ τις πιὸ ἐντυπωσιακές μορφές τοῦ μοντέρνου ἀθεϊσμοῦ, τις ὁποῖες συναντᾷ σὰν ἐμπόδιό της ἡ Ἐκκλησία, καθὼς φέρει τὸ μήνυμά της στὸν κόσμον καὶ ἀσκεῖ τὸ λυτρωτικὸ της διακόνημα.

Ἡ πρώτη μορφή, τὴν ὁποία θέλουμε νὰ ἀναφέρουμε καὶ ἡ ὁποία ἐντοπίζεται καὶ αὐτοπεριορίζεται στὸ χῶρον τῶν ἐπιστημῶν τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἀνθρώπου, μπορεῖ νὰ πάρῃ τὸν ἰδιόμορφο τίτλο: Ἀ π ὀ τ ὀ ν ὕ λ ι σ μ ὀ σ τ ῆ ν ἄ θ ε ῖ α. Στὸν αἰῶνα μας δηλαδὴ πραγματοποιήθηκε τοῦτο τὸ παράξενο. Μιὰ σημαντικὴ κλάσι τῶν εἰδικῶν, πού ἀσχολοῦνται μὲ τις φυσικὲς καὶ τις ἀνθρωπιστικὲς ἐπιστῆμες, ἔπαψαν νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν προβολὴ καὶ τὴν ὑπεράσπισι τοῦ ὕλισμοῦ ἢ μὲ τὴν ἀντίκρουσι τῶν παραδοσιακῶν θέσεων τῆς θρησκείας καὶ προχώρησαν γιὰ νὰ ἐργαστοῦν καὶ νὰ δράσουν πέρα ἀπὸ τὴν περιοχὴ, τὴν ὁποία φώτιζε μὲ τὴν παρουσία του ὁ Θεὸς καὶ στὴν ὁποία ἀντιμάχονταν στῆθος μὲ στῆθος ἢ πίστι μὲ τὴν ἀπιστία.

Μέχρι τὸν δεῦτερο παγκόσμιον πόλεμον καὶ λίγο μετὰ ἀπ' αὐτὸν ὄρισμένοι ἐκπρόσωποι τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν ἔνοιωθαν τὴν ἀνάγκη νὰ ἀπολογηθοῦν γιὰ τὴν ἀπιστία τους. Ὁ Einstein π.χ. γράφει στὴν αὐτοβιογραφία του: «Σταμάτησα ξαφνικὰ νὰ θρησκεύω στὴν ἡλικία τῶν 12 ἐτῶν. Καθὼς διάβασα ἓνα βιβλίον, πού μιλοῦσε γιὰ τὴ διάδοσι τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως στὸ λαόν, σχημάτισα τὴν πεποίθησι ὅτι ἀρκετὲς ἱστορίες, τις ὁποῖες διηγεῖται ἡ Βίβλος, δὲν εἶναι ἀληθινές. Τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε ὅτι μεταμορφώθηκα σὲ φλογερὸ ὑποστηρικτὴ τῆς φιλελεύθερης σκέψεως». Ἡ πανθειστικὴ ἀντίληψι, στὴν ὁποία κατέληξε ὁ Einstein, φαίνεται πολὺ καθαρὰ στὸ περίφημον τηλεγράφημά του, πού στέλνει στὸν Ραββῖνον τῆς Νέας Ὑόρκης Coldstein: «Πιστεύω στὸ Θεὸ τοῦ Spinoza, γράφει, ὁ ὁποῖος αὐτοαποκαλύπτεται στὴν ἀρμονία ὅλων τῶν πραγμάτων καὶ ὄχι σ' ἓνα Θεόν, ὁ ὁποῖος ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸν προορισμὸν καὶ γιὰ τις πράξεις τῶν ἀνθρώπων»⁷.

Ἐστᾷ σαφῶς ἀντιρρητικὴ πρὸς τὴν θρησκείαν πῆρε καὶ ὁ Ἄγγλος μαθηματικὸς Β. Russel καὶ ἀρκετοὶ ἄλλοι στὶς διάφορες Χῶρες τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ νέου κόσμου.

Μὲ τὸν καιρὸ ὅμως ἡ ἀθεΐα ἔπαψε νὰ εἶναι ἀντιρρητικὴ. Ἐγινε πέρα γιὰ πέρα ἀδιάφορη πρὸς τὰ θέματα τῆς ὑπάρξεως τοῦ

7. Joseph Ruffino: Athéisme materialiste, dans: Athéisme dans la vie et la culture contemporaine, tom. I, p. 12,13.

Θεοῦ. Ἐγινε καθαρὴ ἄ-θεΐα. Δηλαδή στή σκέψι καὶ στὰ ἐνδιαφέ-
ροντα πολλῶν ἀπὸ τοὺς σημερινούς ἐπιστήμονες δὲν ὑπάρχει ὁ
Θεὸς οὔτε σὰν πρόβλημα. Δὲν νοιώθουν τὴν ἀνάγκη οὔτε νὰ τὸν
πολεμήσουν. Νομίζουν πὼς ἔχουν ξεπεράσει πέρα γιὰ πέρα τὸ
πρόβλημα «Θεός». Πὼς ἡ ἐποχὴ τους εἶναι μιὰ νέα ἐποχὴ, κατὰ
τὴν ὁποίαν οἱ ἄνθρωποι ἔχουν δαμάσει τὴ μεταφυσικὴ ἀγωνία καὶ
δὲν αἰσθάνονται ὑποχρεωμένοι νὰ καταφύγουν στὴν ἀγάπη καὶ
στὴ βοήθεια ἑνὸς ὄντος, πού δὲν καταδέχεται νὰ διαλεχτῆ μαζί
τους στὸ φυσικὸ χῶρο καὶ μὲ ἄμεσο τρόπο.

Συνέπεια αὐτῆς τῆς νοοτροπίας εἶναι καὶ τὸ γεγονός, ὅτι
σήμερα, σὲ πολλὰ ἀπὸ τὰ ἐπιστημονικὰ ἐργαστήρια δὲν γίνεται
καμμιά μελέτη καὶ καμμιά ἐπεξεργασία τῶν ἠθικῶν προβλημά-
των, τὰ ὁποῖα δημιουργοῦνται μὲ τις νέες δυνατότητες, πού προσ-
φέρει στὴν ἐπιστήμη καὶ στὴν ἀνθρώπινη ζωὴ ἡ τεχνικὴ. Οἱ ἐπι-
στήμονες ἐρευνοῦν συνεχῶς, σπρώχνουν ὄλο καὶ πρὸς τὰ ἔξω τοὺς
φραγμούς τοῦ χώρου τῆς ἐπιστημονικῆς των ἀναζητήσεως, κα-
τακτοῦν καινούργιο ἔδαφος, ἐξασφαλίζουν νέες ἀνέσεις στὸν ἄν-
θρωπο, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ὑπολογίζουν ἂν αὐτὰ, πού χαρακτηρί-
ζονται σὰν δῶρα καὶ σὰν ἀνεκτίμητη προσφορά στὸ ἀνθρώπινο
γένος, ἔχουν μέσα τους μιὰ καταστροφικὴ ἐνδελέχεια, ἂν συντε-
λέσουν στὴν πλήρη παραμόρφωσι καὶ στὸν πλήρη ἐξαφανισμό
τῆς ἀνθρωπίνης φυλῆς. Σὰν παράδειγμα ἀναφέρουμε ἀφ' ἑνὸς μὲν
ὀλόκληρη τὴ σειρά τῶν ἀνακαλύψεων, πού σχετίζεται μὲ τὴ διά-
σπασι τοῦ ἀτόμου τῆς ὕλης, ἀπὸ τὴν ὁποία προέκυψαν τὰ κατα-
στροφικώτατα ἀτομικὰ ὄπλα, καὶ ἀφ' ἑτέρου τις προσπάθειες, πού
γίνονται σήμερα στὰ ἐργαστήρια τῶν βιολόγων, γιὰ τὴν τεχνητὴ
γονιμοποίησι καὶ γιὰ τὴν ἐνδεχομένη χημικὴ παρασκευὴ ζωνταν-
ῶν κυττάρων. Ἡ προσπέλασι στοὺς χώρους αὐτοὺς γίνεται μὲ
ἓνα αἶσθημα ὑπεροχῆς, χωρὶς καμμιά ἀναφορὰ στὸ Δημιουργὸ
Θεό, χωρὶς κανένα ἐξαγνιστικὸ διάλογο μαζί του. Εἶναι ὁ ἄν-
θρωπος, πού βασιλεύει σήμερα στὴ δημιουργία, μὲ τὴν οὐξύτητα
τῆς σκέψεώς του καὶ μὲ τὴν δεξιότητά τῆς ἐπιστήμης του καὶ τῆς
τεχνικῆς του.

(Συνεχίζεται) † Ὁ Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ ΤΗΣ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ*

4. Ὑπεροχικὴ θέσις τῶν πρεσβυτέρων.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἀρχιερέων εἶναι περιορισμένος. Διὸ καὶ τὰς καιρίας καὶ ὑπευθύνους διοικητικὰς θέσεις κατέχουν οἱ πρεσβύτεροι, ἤτοι οἱ εἰς τὸν ἔγγαμον κλῆρον ἀνήκοντες ἱερεῖς. Οὕτω παρὰ τῷ Πατριάρχῃ ὑπάρχουν 4 πατριαρχικοὶ σύμβουλοι, ἔγγαμοι πρεσβύτεροι θεολόγοι, ὡς διευθύνται καὶ ὑπεύθυνοι ἰσαριθμῶν τομέων τῆς πατριαρχικῆς διοικήσεως, καὶ ἕτεροι 4 ἔγγαμοι πρεσβύτεροι ἐπὶ κεφαλῆς ἰσαριθμῶν τομέων τῆς διοικήσεως τῆς Μητροπόλεως Βουκουρεστίων. Ἡ θέσις τοῦ Συμβουλίου εἶναι λίαν ὑψηλὴ καὶ περιβλεπτος, οἱ δὲ κατέχοντες αὐτὴν ἀπολαμβάνουν ἰδιαιτέρων τιμῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Οἱ πατριαρχικοὶ καὶ ἀρχιεπισκοπικοὶ σύμβουλοι συσκέπτονται μετὰ τοῦ Πατριάρχου εἰς τακτὰς τῆς ἐβδομάδος ἡμέρας, οἱ δὲ 4 πατριαρχικοὶ παρακάθηνται καὶ εἰς τὰς Συνόδους τῆς Ἱεραρχίας, ἀποτελοῦντες βασικὰ στελέχη τῆς διοικήσεως τοῦ Πατριαρχείου. Ἐπὶ τῶν ὤμων των ἔχει ἐναποτεθῆ ἡ εὐθύνη ὠρισμένης δραστηριότητος καὶ ἔχουν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μεριμνοῦν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἀνατεθέντος εἰς αὐτοὺς ἔργου.

Οἱ Πρωτοῖερεῖς εἶναι πάντοτε ἔγγαμοι θεολόγοι πρεσβύτεροι. Ὁ κύκλος τῆς δραστηριότητός των δὲν περιλαμβάνει καὶ τὰς μονάς, διὰ τὰς ὁποίας ὑπεύθυνος εἶναι, ὡς προείπομεν, εἰδικὸς κληρικὸς ἱερομόναχος. Οὕτως, οἱ ἔγγαμοι ἱερεῖς δὲν ἀναμειγνύονται εἰς τὰ τῆς μοναχικῆς ζωῆς, τὴν ὁποίαν ἀγνοοῦν, ἐτέρωθεν δὲ καὶ οἱ ἱερομόναχοι δὲν ἀναμειγνύονται εἰς τὰ ξένα πρὸς αὐτοὺς, λόγῳ τῆς ιδιότητός των, ἐφημερικὰ καθήκοντα.

Ἴσως δὲν ὑπάρχει ἕτερα τις ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, ὅπου οἱ πρεσβύτεροι νὰ κατέχουν τόσον ὑψηλὴν ἐν τῇ διοικήσει θέσιν, ὅσον εἰς τὴν Ρουμανίαν. Τὸ νὰ καθέξῃ τις μίαν ὑπεύθυνον θέσιν ἐν οἰωδῆποτε τομεῖ τῆς Ἐκκλησίας, δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἱερατικοῦ βαθμοῦ, ὃν φέρει, ἀλλ' ἐκ τῶν ἱκανοτήτων, τὰς ὁποίας ἔχει. Καίριαι διοικητικαὶ καὶ ἐπιστημονικαὶ θέσεις κατέχονται ὑπὸ ἀπλῶν πρεσβυτέρων, ὁ πρῦτανος τῆς θεολογικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βουκουρεστίου εἶναι διάκονος, ὁ τοῦ Σιμπίου ἀπλοῦς πρεσβύτερος, ὁ τοῦ Σεμιναρίου τοῦ Νεάμτς διάκονος κ.ο.κ. Ἐξ ὧσων ἀντελήφθημεν, οἱ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 699 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 22 τεύχους.

Ἄρχιερεῖς περισσότερον βασιλεύουσι καὶ ὀλιγώτερον κυβερνοῦν. Κυβερνοῦν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν αὐτῶν οἱ ἱερεῖς. Καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἄλλως, λόγῳ τῆς μεγάλης ἐκτάσεως τῶν μητροπολιτικῶν περιφερειῶν. Φαντασθῆτε εἰς ὀλόκληρον τὴν Πελοπόννησον ἓνα μόνον Μητροπολίτην.

5. Μέγα πλῆθος ἱερατικῶν καὶ μοναστικῶν κλίσεων.

Καταπλήσσει, τῷ ὄντι, ἡ ἀφθονία τῶν ἱερατικῶν καὶ μοναστικῶν κλίσεων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ρουμανίας, ὡς ἐκτενέστερον περὶ αὐτῶν γράφομεν εἰς τὴν εἰδικωτέραν ἀνάπτυξιν τῶν περὶ ρουμανικοῦ μοναχισμοῦ ἡμετέρων σκέψεων. Ὑπάρχουν ἐλάχιστα ἐφημεριακὰ κενά. Οἱ προσερχόμενοι πρὸς φοίτησιν εἰς τὰ ἐκκλ. Σεμινάρια ὑποψήφιοι καὶ τὰ Θεολογικὰ Ἰνστιτοῦτα εἶναι περισσότεροι τῶν διατιθεμένων θέσεων. Οἱ καθηγηταὶ τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν καὶ τῶν Σεμιναρίων εἶναι κατὰ κανόνα κληρικοί. Ἡ ποιότης τῶν ἱεροσπουδαστῶν φαίνεται πολὺ ὑψηλὴ. Περὶ αὐτοῦ μᾶς διεβεβαίωσαν καὶ ἐπιφανεῖς Ἕλληγες διαμένοντες εἰς Ρουμανίαν καὶ γνωρίζοντες ἐκ τοῦ πλησίον τὴν ἐκεῖ Ἐκκλησίαν.

Εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Σιμπίου μᾶς ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ συζητήσωμεν μὲ πολλοὺς φοιτητάς. Μᾶς ἤρesan πολὺ τὸ πνεῦμα καὶ αἱ σκέψεις των. Ἦσαν νέοι σεμνοὶ, μὲ ἱερατικὸν πόθον ἔντονον καὶ μὲ ἐκδηλον εὐλάβειαν. Εἰς τὰ Σεμινάρια τοῦ Νεάμτς καὶ τῆς Κούρτεα ντὲ Ἀρτζες, τὰ ὁποῖα ἐπεσκέφθημεν, ἐνεθουσιάσθημεν ἀπὸ τὴν ποιότητα καὶ τὴν ἐν γένει συμπεριφορὰν τῶν ἱεροσπουδαστῶν. Μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχουν καὶ ἱκανοὶ φιλομόναχοι.

Οἱ περισσότεροι φοιτηταὶ τῆς Θεολογίας καὶ ὅλοι οἱ σπουδασταὶ τῶν Σεμιναρίων εἶναι ἐσωτερικοὶ οἰκότροφοι τῶν σχολῶν των. Ζοῦν δὲ τὴν κοινοβιακὴν ἐκκλ. ζωὴν. Τὰ Σεμινάρια κεῖνται ἐκτὸς τῶν πόλεων, συνήθως ἢ ἐντὸς μονῶν. Ἡ παρακολούθησις δὲ τῶν σπουδαστῶν εἶναι αὐστηρά. Ἡ ἀθρόα προσέλευσις ὑποψηφίων παρέχει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν δυνατότητα ἐπιλογῆς τῶν ἀρίστων μεταξὺ αὐτῶν. Ἐντεῦθεν καὶ τὸ γενικὸν ποιοτικὸν ἐπίπεδον τῶν σπουδαστῶν εἶναι ὑψηλὸν καὶ ἀξιοζήλευτον.

Διὰ τὰς εὐσεβεῖς ρουμανικὰς οἰκογενεῖας ἀποτελεῖ καύχημα καὶ τίτλον τιμῆς τὸ νὰ προσφέρουν ἐν τέκνον των εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Διὸ καὶ πολλὰ οἰκογένεια συντηροῦν τὰς ἱερατικὰς κλίσεις εἰς τὰς ψυχὰς τῶν παιδιῶν. Τὸ γεγονός δ' ἐξ ἄλλου ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀπολαμβάνει τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν πιστῶν, ἀποτελεῖ ἐπὶ πλέον θε-

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΜΟΝΑΧΙΣΜΟ

XVII

Ο ΗΓΟΥΜΕΝΟΣ*

Ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι ἀναγκαία στὸν Ἡγούμενο. Τὸ ἀξίωμα δυνατὸν νὰ γεννήσῃ καπνοὺς ὑπερηφανίας. Ὁ Μ. Βασίλειος ἐφιστᾷ στὸ σημεῖον τοῦτο τὴν προσοχὴν του. «Τὸν δὲ προεστῶτα μὴ ἐπαιρέτω τὸ ἀξίωμα, ἵνα μὴ καὶ αὐτὸς ἐκπέσῃ τοῦ μακαρισμοῦ τῆς ταπεινοφροσύνης, ἢ καὶ τυφωθείς εἰς κρῖμα ἐμπέσῃ τοῦ διαβόλου» (Ρ.Μ. 31,992). Οἱ πατέρες τὴν ταπεινοφροσύνη ὀνομάζουσαν «θησαυροφυλάκιον τῶν ἀρετῶν», ὁ δὲ Μ. Βασίλειος ἀπαριθμῶν τὰ προσόντα τοῦ Ἡγουμένου, γράφει μεταξὺ ἄλλων: «πρῶτον μὲν οὖν, ὃ πρῶτόν ἐστιν, ἐν ἀγάπῃ Χριστοῦ τὴν ταπεινοφροσύνην οὕτω χρῆ παρ' αὐτοῦ (τοῦ Ἡγουμένου) κατορθοῦσθαι, ὡς καὶ σιωπῶντος αὐτοῦ τὸ ἐκ τῶν ἔργων ὑπόδειγμα παντὸς λόγου ἰσχυρότερον προκεῖσθαι» (Ὅροι κατὰ πλάτος μγ' 1028). Μαζὶ μὲ ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀπαραίτητον ὁ Ἡγούμενος νὰ δια-

---

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 704 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 22 τεύχους.

τικὸν στοιχεῖον διὰ τὴν αὐξήσιν τῶν κλίσεων τούτων. Τὸ ὑπόργημα τοῦ ἱερέως εἶναι περίβλεπτον. Τὸ δὲ κύρος του παρὰ τῷ λαῷ μέγιστον. Καὶ οἱ νέοι σπεύδουσαν νὰ θέσουσαν τὸν ἑαυτὸν των εἰς τὴν διακονίαν τοῦ Κυρίου.

Ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν ἐνεποίησεν εἰς ἡμᾶς ἡ καλὴ ὀργάνωσις καὶ λειτουργία τῶν Σεμιναρίων, ἡ ὅλη ἀτμοσφᾶῖρα, ἣτις ἐπεκράτει ἐντὸς αὐτῶν καὶ ἡ σεμνότης τῶν ἱεροσπουδαστῶν. Εἶχομεν δὲ τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὀμιλήσωμεν ἐνώπιον τῶν καθηγητῶν καὶ σπουδαστῶν τοῦ ἐν Κούρτεα ντὲ Ἄρτζες Σεμιναρίου καὶ νὰ ἀπολαύσωμεν τῆς ἐξαιρετοῦ καὶ ἀρμονικωτάτης ψαλμοφθίας, τὴν ὁποίαν πρὸς τιμὴν ἡμῶν ἐξέτελεσαν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ καθηγητοῦ των οἱ σπουδασταί.

(Συνεχίζεται)

Ἄρχιμ. ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ ΚΑΡΟΥΣΟΣ

θέτη πνευματικὴν συγκρότησιν καὶ μεγάλη γνῶσιν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, τῶν διακυμάνσεών της καὶ τοῦ πνευματικοῦ ἐν γένει ἀγῶνος. Λόγω τῆς θέσεώς του καλεῖται νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς ἄλλους. Πῶς θὰ τὸ πράξῃ, ἐὰν ὁ ἴδιος δὲν ἔχη ἀγωνισθῆ πνευματικῶς, ἐὰν δὲν κατέχη τὴν σοφίαν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὰ διδάγματα τῶν πατέρων; Ἡγούμενος ποῦ δὲν ἔχει πνευματικὴν συγκρότησιν, δὲν κάνει γιὰ Ποιμὴν καὶ Πατῆρ τῆς Ἀδελφότητος. Κάνει γιὰ διεκπεραιωτῆ τῶν διοικητικῶν ὑποθέσεων τῆς Μονῆς, καὶ τίποτε ἄλλο. Κύριον ὅμως ἔργον τοῦ Ἡγουμένου εἶναι ἡ σωτηρία τῶν ψυχῶν. Ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι δευτερεύοντα καὶ περιστατικά, καὶ δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ἀντικαθιστοῦν τὸ κύριο ἔργον τοῦ ποιμένου. Ἐπὶ πλέον πρέπει ὁ Ἡγούμενος νὰ εἶναι «νηφάλιος ἐν τοῖς παροῦσι, προαιρετικὸς τῶν μελλόντων, ἱκανὸς μὲν τοῖς ἰσχυροῖς συναθλεῖν, τῶν δὲ ἀδυνάτων βαστάζειν τὰ ἀσθενήματα καὶ πάντα ποιεῖν καὶ λέγειν δυνάμενον πρὸς καταρτισμὸν τῶν συνόντων» (Μ.Βασίλειος Ὅροι κατὰ πλάτος μγ' 1029). Μὲ ἄλλα λόγια ὁ Ἡγούμενος ὀφείλει νὰ εἶναι μιὰ καλλιεργημένη πνευματικῶς προσωπικότης, διαθέτουσα ἡγετικὰς καὶ ποιμαντικὰς δυνατότητας. Τὸ νὰ διοικήσῃ κανεὶς ψυχὰς εἶναι τὸ δυσκολώτερον πρᾶγμα. Καὶ ὁ Ἡγούμενος εἶναι ἡγέτης. Αὐτὴν τὴν θέσιν τοῦ δίνουν μέσα στὴν Ἀδελφότητα οἱ Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰ πατερικὰ ἀποφθέγματα. Ὅπου ὁ Ἡγούμενος κρατᾷ σήμερα τὴ θέσιν του αὐτῆ, ἐκεῖ παρατηρεῖται ἄνθησι τοῦ μοναχισμοῦ. Ἄλλως, αὐτοκαταστρέφεται ὁ μοναχισμὸς καὶ καταντᾷ πτώμα ἐξάσιον. Σήμερα δυστυχῶς ἔχει λησμονηθῆ αὐτὴ ἡ κανονικὴ καὶ πατερικὴ θέσις τοῦ Ἡγουμένου. Ἄν δὲν ἐπανέλθωμε στὰ πρότυπα τῶν πρώτων αἰώνων καὶ ἂν δὲν δοθῇ στὰ μοναστήρια μας ἡ ἐμπρέπουσα σ' αὐτὰ θέσις μέσα στὸν ὄργανισμὸ τῆς Ἐκκλησίας, θὰ ἀπέχη γιὰ πολὺ ἀκόμη ἡ ἡμέρα τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ ὀρθοδόξου ἑλληνικοῦ μοναχισμοῦ μας. Τὸ πρόσωπο τοῦ Ἡγουμένου εἶναι τὸ κλειδί.

Ἀκόμη ὁ Ἡγούμενος πρέπει νὰ διαθέτῃ καὶ διοικητικὰς ἱκανότητες καὶ πείρα τοῦ κόσμου γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ ὑπερπηδῆσῃ τὰ τόσα ἐμπόδια, ποῦ εἶτε ἡ κακία τῶν ἀνθρώπων εἶτε ἡ γραφειοκρατία παρεμβάλλουν στὸ καθαρῶς πνευματικὸ του ἔργον. Σήμερα εἶναι σωρευμένη πολλὴ ἐργασία στὰ μεγάλα ἰδίως μοναστήρια μας, καὶ ὁ Ἡγούμενος βασικά καλεῖται νὰ ἀσχοληθῆ καὶ νὰ ἐπιλύσῃ διοικητικῆς φύσεως ὑποθέσεις, διακανονισμοὺς περιουσιῶν καὶ ἄλλα παρεμφερῆ, ποῦ ἀπαιτοῦν ψυχραιμία, ἱκανότητα καὶ ἐν ταῦτῳ καὶ πυγμὴ μὰ καὶ πνευματικότητα. Τὸν βοηθοῦν βέβαια ὠρισμένοι ἄμεσοι συνεργάται του. Μὰ ἂν ὁ ἴδιος δὲν ἐπι-

ληφθῆ, πολλά ζητήματα δὲν λύονται. Γιατὶ αὐτὸς εἶναι τὸ ὑπεύθυνο πρόσωπο γιὰ ὅλα. Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο, ἐὰν θὰ μπορούσε ὁ κάθε Ἑγούμενος νὰ παύσῃ νὰ εἶναι Πρόεδρος τοῦ Ἑγουμενοσυμβουλίου, γιὰ νὰ ἐγίνετο περισσότερο Πατέρας καὶ Ποιμένας τοῦ μοναστηριοῦ. Μερικὲς φορές πολλοὶ περιορίζονται στὸ πρῶτο, ἀσχολοῦνται μὲ ἀγοραπωλησίες, μὲ μισθώσεις, μὲ ὅλα τὰ ἄλλα ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνο, γιὰ τὸ ὁποῖον ἐκλήθησαν καὶ γιὰ τὸ ὁποῖον θὰ δώσουν λόγο στὸν Θεό. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἡ εὐθύνη των γιὰ τὴν ψυχὴ τῶν πατέρων. Ὁ Μ. Βασίλειος τὸ τονίζει: «ὁ ποιμὴν ὑπεύθυνός ἐστι τῇ ἀδελφότητι ἀγρυπνεῖν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν καὶ μεριμνᾶν τὰ πρὸς σωτηρίαν ἐκάστω, ὡς λόγον ἀποδώσων· μεριμνᾶν δὲ ἐπὶ τοσοῦτον ὡς καὶ μέχρι θανάτου τὴν ὑπὲρ αὐτῶν σπουδὴν ἐπιδείκνυσθαι» (Ὁροι κατὰ Πλάτους κε' 985).

Ἀναφέραμε πολλὰ προσόντα τοῦ Ἑγουμενοῦ. Σκόπιμα ἀφήσαμε γιὰ τὸ τέλος ἓνα, ποῦ εἶναι συνισταμένη πολλῶν. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἡ διάκρισις. Πρέπει ὁ Ἑγούμενος νὰ εἶναι πρόσωπο μὲ διάκρισι. Καὶ ὡς πνευματικὸς ἰατρός καὶ χειραγωγὸς τῶν μοναχῶν, καὶ ὡς διοικητὴς τῆς Μονῆς ὀφείλει μὲ πολλὴ διάκρισι νὰ πορεύεται, γιὰτὶ ἄλλως θὰ ἀποτύχη καὶ θὰ διακινδυνεύσῃ τὸ κῦρός του καὶ τὴν προκοπὴ τῆς Μονῆς του. Οἱ πατέρες μεγάλη σημασία ἔδωκαν στὴν διάκρισι σὰν κεφαλαιώδη ἀρετὴ τοῦ κάθε μοναχοῦ. Χωρὶς αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος συμπεριφέρεται ἐπιπόλαια, ἀμελέτητα, καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ καμμιά φορὰ γίνεται πρόξενος μεγάλης βλάβης στὸ περιβάλλον του. Ὁ Ἑγούμενος, σὰν ἐκπρόσωπος τοῦ Θεοῦ, σὰν πατέρας καὶ ποιμένας πρέπει νὰ χαρακτηρίζεται ἀπὸ διακριτικότητα, ποῦ θὰ τοῦ ὑπαγορεύῃ κάθε φορὰ τίς πράξεις καὶ ἐνέργειές του, τοὺς λόγους του καὶ τὴν ὅλη του συμπεριφορὰ. Αὐτὴ θὰ τὸν κάμνῃ νὰ κρατᾶ «νοῦν ἀνεπιθόλωτον» μπροστὰ στὰ γεγονότα τῆς ζωῆς καὶ μὲ σύνεσι καὶ φρόνησι ν' ἀντιμετωπίζῃ τὰ ζητήματα. Αὐτὴ ἀκόμη θὰ τὸν συντροφεύῃ στὴν λῆψι τῶν ἀποφάσεών του καὶ θὰ τὸν προφυλάσῃ ἀπὸ ἀδέξιους χειρισμοὺς σοβαρῶν θεμάτων.

Ἔτσι ὁ Ἑγούμενος τῆς Μονῆς, σὰν ἡγετικὴ φυσιογνωμία, παίρνει μιὰ ξεχωριστὴ θέσι μέσα στὴν ἱερὰ συνοδεία τῆς Ἀδελφότητος. Προικισμένος μὲ ἀρετὲς καὶ ἄλλα προσόντα καλεῖται νὰ ἀνοίξῃ τὸν δρόμον γιὰ τὴν οὐράνια βασιλεία σὲ ὄσους ἢ χάρις τοῦ Θεοῦ ἔχει ἐμπιστευθῆ στὰ χέρια του. Σήμερα, ἂν ὁ μοναχισμὸς μας πάσχῃ, αὐτὸ κατὰ ἓνα μεγάλο ποσοστὸ ὀφείλεται στὴν ἔλλειψι Ἑγουμενῶν, ὅπως τοὺς θέλει ἡ Παράδοσις τῆς Ἐκκλησίας καὶ αἱ ἀπαιτήσεις τῶν καιρῶν μας. Κοντὰ ὅμως σὲ Ἑγουμε-

ΕΝΟΡΙΑΚΑ

Η ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΙΣ

ΩΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ ΑΙΤΗΜΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ*

Τὰ σύγχρονα μέσα ἐπικοινωνίας φέρουν τὸν ἄνθρωπον ἐξωτερικῶς πολὺ πλησίον πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ ἡ τοπικὴ ἐγγύτης αὐξάνει διὰ τῆς συμβιώσεως εἰς πολυπόρους πολυκατοικίας, αἱ ὁποῖαι πολλαπλασιάζονται δι' ἑνὸς ταχυτάτου ρυθμοῦ εἰς τὰς συγχρόνους μεγαλουπόλεις.

Κατόπιν τούτου, θὰ ἔπρεπε κανεὶς νὰ σκεφθῆ ὅτι παρέχεται εἰς τὸν ἄνθρωπον μία δυνατότης ἐσωτερικῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τοῦ πλησίον, εἰς δὲ τὴν Ἐκκλησίαν μία μοναδικὴ εὐκαιρία πρὸς ἀποτελεσματικωτέραν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐπὶ τῆς γῆς ἀποστολῆς Αὐτῆς, ἥτις εἶναι ἡ ἴδια ἡ ἀποστολὴ καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπου, ἡ συναγωγὴ δηλαδὴ τῶν πρώην διεσκορπισμένων εἰς ἕν^ο καὶ ἡ οἰκοδομὴ τοῦ ἑνὸς Σώματος⁷. Παρ' ὅλην ὅμως τὴν ἐξωτερικὴν αὐτὴν ἐγγύτητα τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, βλέπομεν ὅτι δὲν πραγματοποιοιοεῖται οὔτε τὸ ἓν οὔτε τὸ ἄλλο. Οὔτε δηλαδὴ ὁ ἄνθρω-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 707 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 22 τεύχους.

6. Ἰω. 11,52.

7. Α' Κορ. 4,12.

νοὺς ἀξίους τῆς ἀποστολῆς τῶν ὁ Μοναχισμὸς γίνεται μιὰ ζεστὴ φωνεὴ ἀγάπης Χριστοῦ καὶ σωτηρίας. Συγκεφαλαιώνοντας ὅσα εἶπαμε, μπορούμε καὶ μεῖς μαζί με τὸν ἱερό ὕμνωδὸ νὰ ἐπαναλάβωμε γιὰ τὸν Ἡγούμενον ἐκεῖνα πού αὐτὸς γιὰ κάποιον ὄσιο ἔγραψε: «Μέτριος τὸ φρόνημα καὶ συμπαθὴς καὶ φιλόθεος καὶ ἀγάπης ἀνάπλεως... ταπεινὸς καὶ πρῶτος, ἄγγελος καθάπερ ἐπὶ τῆς γῆς περιπατῶν καὶ πολιτείαν ἔχων οὐράνιον...» (Στιχηρὸν τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς κα' Ἰουλίου). Τέτοιος πρέπει νὰ εἶναι ὁ Ἡγούμενος. Καὶ μακάρι νὰ εἶναι.

Ἄρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ

πος διευκολύνεται εἰς τὴν «κοινωνίαν» καὶ τὸν «συμφυσισμὸν» αὐτοῦ μετὰ τῶν συνανθρώπων του, ἀλλὰ οὔτε καὶ εὐκολώτερον καθίσταται τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας. Ἀντιθέτως, δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι δυσχεραίνονται ἀμφοτέρω: Καὶ ἡ «προσωπικὴ κοινωνία» τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, καὶ τὸ ποιμαντικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας.

Δι' αὐτὸν τὸν λόγον εἴπομεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι σήμερον μόνος, ὅσον ποτέ. Εἶναι λοιπὸν φυσικὸν νὰ ἐπιθυμῇ βαθύτατα αὐτὴν τὴν κοινωνίαν, νὰ ἀναζητῇ κατανόησιν, ἀγάπην, φιλίαν, στοργήν. Ἄλλὰ τὴν κατανόησιν αὐτὴν δὲν τὴν ζητῇ μόνον ἀπὸ τοὺς συνανθρώπους, κεχωρισμένην δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἀγάπην, τὴν φιλίαν καὶ τὴν στοργήν τοῦ Θεοῦ. Μία τοιαύτη κατανόησις καὶ ἀγάπη θὰ ἦτο δι' αὐτὸν «ἄδωρον ἄδωρον», διότι θὰ εἶχε χαρακτῆρα περιορισμένου καὶ δὲν θὰ ἔλυε τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου.

Ἄλλὰ, πιθανῶς νὰ ἐρωτήσῃ κανεὶς: Αἰσθάνεται πραγματικῶς ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος τὴν μόνωσιν αὐτὴν, ὁ ἄνθρωπος τῶν μεγαλουπόλεων, καὶ ἰδιαιτέρως ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει λύσει τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς αὐτῆς; Ἄλλὰ καὶ ἐὰν ἀκόμη εἶναι τοῦτο ἀληθές, εἶναι βέβαιον, ὅτι ἐπιθυμεῖ τὴν κοινωνίαν μετὰ τῶν συνανθρώπων του, μάλιστα δὲ τὴν ἐν Χριστῷ, τὴν ἐπανασύνδεσιν δηλαδὴ αὐτοῦ μετὰ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ;

Τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται σήμερον μόνος, τὸ μαρτυροῦν αἱ ποικίλαι ψυχικαὶ νόσοι, αἱ ὁποῖαι πολλαπλασιάζονται εἰς τὰς ἡμέρας μας· αἱ αὐτοκτονίαι εἰς τὰς Χώρας μετ' ἀνώτερον βιοτικὸν ἐπίπεδον· ἡ ἀνάγκη δημιουργίας ποικίλων ἰδρυμάτων εὐγηρίας, ἡ ὁποία εἰς τὰς λεγομένας πολιτισμένας Χώρας καθίσταται συνεχῶς μεγαλυτέρα· ἡ ἀκατάσχετος ροπὴ τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὰ ἔξω, ἡ συνεχὴς μετακίνησις αὐτοῦ κατὰ τὴν περίοδον τῶν διακοπῶν, μάλιστα διὰ τῆς συμμετοχῆς του εἰς ὁμαδικὰ ταξίδια καὶ ἐκδρομὰς καὶ ὅπου πολλὰς φορὰς εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ προσαρμόζεται ἀπολύτως πρὸς τὸ πρόγραμμα, τὸ ὁποῖον κατηρτίσθη εἰς ἓν Γραφεῖον ἄνευ οὐδεμιᾶς συμμετοχῆς ἐκ μέρους του καὶ νὰ διάγῃ ὀλοκλήρους ἡμέρας, ἐβδομάδας ἢ καὶ μῆνας μετὰ προσώπων τελείως ἀγνώστων εἰς αὐτόν, παρ' ὅλον ὅτι ἴσως διαισθάνεται ἐκ τῆς πρώτης στιγμῆς, ὅτι πᾶσα κοινωνία μετὰ αὐτοῦ καθίσταται ἀδύνατος κ. ἄ.

Πάντα ταῦτα ἀποδεικνύουν, ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς μοναξιᾶς καὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐνδείας ὑφίσταται ὀξύτερον εἰς τὰς ἡμέρας

μας, ὅτι ὑπάρχει σήμερον πλῆθος ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι αἰσθάνονται μόνοι, ἐνῶ ἄλλοι ἐγκαταλείπονται μόνοι.

Εἶναι δὲ γνωστὸν τὸ φαινόμενον, τὸ ὅποιον παρουσιάζεται ὄχι σπανίως εἰς τὰς ἡμέρας μας, ἀσχέτως βεβαίως, ἐὰν τοῦτο συμβαίη συχνότερον εἰς τὰς ἄλλας Χώρας καὶ ὀλιγώτερον εἰς τὴν Πατρίδα μας, ὅτι δηλαδὴ ἀνακαλύπτονται ἄνθρωποι, κυρίως γέροντες, νεκροὶ εἰς τὰ διαμερίσματά των, πολλὰς ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατόν των, ὁ ὅποιος εὐρίσκει αὐτοὺς εἰς κατάστασιν πλήρους μοναξιάς καὶ ἐγκαταλείψεως. Εἶναι ἀκόμη γεγονός, ὅτι ὁ ἄνθρωπος σήμερον αἰσθάνεται ἐν ἐσωτερικὸν κενὸν καὶ μίαν βαθεῖαν ἐπιθυμίαν: Τὸ κενὸν τῆς μονώσεως καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς κοινωνίας. Ἐπιθυμεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀγωνίζεται νὰ διασπάσῃ τὸν σατανικὸν ὄντως αὐτὸν κλειδὸν τῆς μονώσεως καὶ νὰ ἐξέλθῃ εἰς συνάντησιν καὶ εἰς κοινωνίαν μετὰ τοῦ συνανθρώπου του καὶ μετὰ τοῦ Θεοῦ του. Εἶναι δὲ ὁ κλειδὸς οὗτος τῆς μονώσεως σατανικός, διότι εἰς τὴν πραγματικότητα ὁ Διάβολος εἶναι ὁ πατὴρ τῆς μοναξιάς καὶ μόνον ἐκεῖνος εἶναι τελείως μόνος.

Ἄλλὰ ἡ ἔννοια τῆς ἁμαρτίας; Ἡ κοινωνία μετὰ τοῦ Θεοῦ ὡς ἐσωτερικὸν αἴτημα τοῦ ἀνθρώπου; Ἀποτελοῦν καὶ αὐτὰ πραγματικότητα; Δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι συνήθως ἀναφέρεται διὰ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον, ὅτι δὲν τὸν ἀπασχολεῖ ὁ παράγων Θεὸς καί, συνεπῶς, προχωρεῖ εἰς τὴν λύσιν ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν προβλημάτων του, ἄνευ προσφυγῆς εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἔχει δηλαδὴ τρόπον τινὰ ἐκκοσμικεύσει καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ πρόβλημα τῆς σωτηρίας; Δὲν εἶναι ἀληθὲς ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον λέγεται, ὅτι ὁ ἄνθρωπος σήμερον ἔγινε ἕνα ὃν ἐγωϊστικόν, κλεισμὸν εἰς τὸν ἑαυτὸν του;

Τὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα αὐτὸ δυνάμεθα νὰ τὴν ἀναζητήσωμεν εἰς τὴν φράσιν τοῦ Ντοστογιέφσκη: «Ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ Θεός, τὰ πάντα ἐπιτρέπονται». Εἶναι μία φράσις χαρακτηριστικὴ διὰ τὸν ὀρθόδοξον αὐτὸν μυθιστοριογράφον, ἡ ὁποία ἐπαναλαμβάνεται τόσον συχνὰ εἰς ὅλα τὰ ἔργα του. Ἡ σωτηρία, τὴν ὁποίαν θὰ ἐπιθυμήσῃ ὁ ἄνθρωπος, καθὼς καὶ τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα θὰ χρησιμοποιήσῃ πρὸς πραγμάτων του σκοποῦ, τὸν ὅποιον θὰ θέσῃ εἰς τὴν ζωὴν του, ὅπως ἄλλως τε καὶ ὁ τρόπος διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ρυθμίσῃ τὰς σχέσεις του πρὸς τὸν συνάνθρωπον, εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν θὰ λάβῃ ἔναντι τοῦ Θεοῦ. Πάντως, καὶ ἐὰν ἡ ἀπάντησις τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ πρόβλημα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀρνητικὴ, τὸ βαθὺ αἴτημα τῆς

ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ

ΘΕΟΛΟΓΟΣ Κ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ Δ. Θ.

(1876 - 1938)

Ο ΑΠ' ΑΜΒΩΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΚΑΙ Ο ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Εἰς τὴν ταχεῖαν ἀπαλλαγὴν του ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας συνετέλεσεν ὁ ἔξοχος Φιλέλλην διδάσκαλός του καὶ σοφὸς Καθηγητῆς τῆς Πρακτικῆς Θεολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας Rendtorff, πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ ἀείμνηστος Παρασκευαΐδης ἐκφράζει τὴν ἐκ βάθους καρδίας εὐγνωμοσύνην του ἐν εἰδικῷ εὐχαριστηρίῳ λόγῳ, ἀπαγγελλθέντι ἐν τῷ Ναῶ τῇ Κυριακῇ τῶν Ἁγίων Πάντων 3ῆ/16ῆ Ἰουνίου 1918, ἅμα τῇ ἐπανόδῳ του ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας.

Ἄπο τὸν ἀνέκδοτον τοῦτον «εὐχαριστήριον τῷ Σεβαστῷ Καθηγητῇ Κυρίῳ Rendtorff», εἰς τὸν ὁποῖον ἀναπτύσσει τὸ χωρίον «ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ» (Ἰωάν. ιζ', 9), ἀποσπῶμεν τὰ ἐξῆς:

«Σήμερον εἰς Σὲ στρέφεται ἡ εὐχαριστήριος προσοχή μου, σεβαστέ μοι Κύριε Καθηγητά (Rendtorff) διὰ τὴν εὐγενεστάτην διάθεσιν πρὸς τὸν μαθητὴν Σου, τὸν δοκιμασθέντα ἀρτίως.

---

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 671 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21 τεύχους.

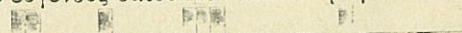

ψυχῆς του διὰ μίαν κοινωνίαν καὶ πέραν τῆς ζωῆς αὐτῆς μένει, ἔστω καὶ ἐὰν πρὸς στιγμὴν δὲν ἐκδηλοῦται, διότι ὁ ἄνθρωπος ἀναζητῆ τὴν λύτρωσιν διὰ μόνον τῶν δυνάμεών του, ὅποτε συντόμως ἀναγνωρίζει τὸ μάταιον τῶν προσπαθειῶν του, ὅποτε ὀδηγεῖται εἰς τὴν ἀπόγνωσιν καὶ, πολλάκις, τὴν αὐτοκτονίαν. «Διὰ τὴν ἀνακαινίσουν οἱ ἄνθρωποι τὸν κόσμον», ἀναφέρει χαρακτηριστικῶς ὁ Ντοστογιέφσκη, «πρέπει κατ' ἀρχὰς νὰ ἀκολουθήσουν μίαν νέαν ἐσωτερικὴν πορείαν. Προτοῦ γίνῃ ὁ καθένας μας πραγματικὸς ἀδελφὸς διὰ ὅλους, δὲν θὰ ὑπάρξῃ πραγματικὴ ἀδελφοσύνη...».

(Συνεχίζεται)

Αἶδεσ. Δρ. Α. ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

Σὲ προσφωνῶ, ἐπιτραπήτω μοι, ἐκ τοῦ ἱεροῦ τούτου τόπου διὰ τῆς γλώσσης τῶν Εὐαγγελίων...». «... Τώρα μετὰ τὸν εἰλικρινῆ θαυμασμὸν ἡμῶν δέχθητι Σὺ, ὅστις ἀνήκει εἰς τὸ μέγιστον τῶν Ἐθνῶν μὲ γιγαντώδεις προόδους καὶ πρωτάκουστα καὶ κοσμοϊστορικά γεγονότα, κανονίζοντα τὴν τύχην τῆς ἡμετέρας Πατρίδος, καὶ τὴν βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην μας, ὅτι ἐκάστοτε διὰ τῆς εὐγενοῦς παρουσίας Σου μετὰ τῶν ἀγαπητῶν μαθητῶν Σου προσάπτεις τιμὴν ἀξιόλογον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας. Naί! δέχθητι, ὦ εὐγενεστάτη καὶ μεγαλόφρον ψυχῇ, δέχθητι Σὺ, ὅστις αὐθορμητῶς προσῆλθες ὡς ἰκέτης καὶ μεσίτης πρὸς ἀπαλλαγὴν μου ἐκ τῆς πικρᾶς αἰχμαλωσίας, τὴν ἀκοίμητον εὐγνωμοσύνην μου ἀπέκτησας διὰ τῆς πράξεώς Σου ταύτης τὸν εὐγενέστατον τίτλον καὶ τὴν εὐγενεστάτην προσωνυμίαν τοῦ μεσίτου ὑπὲρ Ἑλληνος ἱερέως, εἰς οὗ τὴν καρδίαν τὸ σεπτὸν ὄνομά Σου ἐνεχαράχθη ἀνεξιτήλοις γράμμασιν, ἵνα αὕτη ἐν καταλήλῳ εὐκαιρίᾳ διαλαλήσῃ, ὅπου δεῖ, τὴν θαυμαστὴν καὶ σωτηριώδη πράξιν Σου. Ἀντὶ τῆς εὐεργεσίας ταύτης δέχθητι τὰς θερμὰς εὐχαριστίας τοῦ μαθητοῦ Σου, μετὰ τῶν διακαῶν αὐτοῦ εὐχῶν, ὅπως εὐτυχῆσῃς ἐπὶ μακροαίωνα Σὺ μετὰ τοῦ εὐγενοῦς οἴκου Σου καὶ τοῦ μεγάλου Ἐθνους Σου. Γένοιτο!».

«Ὁ αὐτὸς Φιλέλλην Καθηγητὴς (κατὰ τὴν ἀξιωμασημόνευτον Πρυτανείαν του (1925) ἐπροστάτευσεν πατρικῶς πλείστους τῶν Ἑλλήνων Φοιτητῶν καὶ ἀπήλλαξε τούτους τῶν βαρέων διδάκτρων τοῦ ἔτους ἐκείνου)»⁸.

Καὶ διὰ τὸν σοβαρὸν τοῦτον λόγον ὁ πνευματικὸς ἡγέτης τῆς Κοινότητος καὶ ἄξιος λειτουργὸς τοῦ Ὑψίστου, ὡς πνευματικὸς Πατὴρ ὅλων τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἐσπούδαζον τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν ἐν Λειψία, εὐγνωμονεῖ καὶ εὐχαριστεῖ τὸν εὐεργέτην⁹.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐν Λειψία διαμονῆς του ὑπέβαλεν ὑποψηφιότητα ἐν ἔτει 1923 ὁ (αλόγιος) Παρασκευαΐδης, ὅπως τὸν ἀποκαλεῖ ὁ καθηγητὴς κ. Γεράσιμος Κονιδάρης, διὰ τὴν κατάληψιν τῆς θέσεως τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, ἐλεγέντος τοῦ συνυποψηφίου του Ἀρχιμανδρίτου Ζαχαρίου Λιανᾶ¹⁰.

8. Πρβλ. «Πρακτικαὶ ὁδηγίαι καὶ ὑποθήκαι διὰ τὸν κήρυκα τοῦ θεοῦ λόγου» σελ. 5, ὑποσ. 1.

9. Ἐνθ' ἀνωτέρω.

10. Πρβλ. Γερασίμου Κονιδάρη, Ἱστορία τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, ἐν Ἀθήναις 1969, σελ. 64.

Τὸ δὲ ἔτος 1925, ὅτε ὡς ἐλέχθη ἐν τοῖς πρόσθεν, μετέβη εἰς Ἀθήνας πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας ἐλθόντων καὶ δεινοπαθησάντων γονέων του, προετάθη¹¹ ὡς Διευθυντῆς τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Ζαχαρίου Λιανᾶ, λαβὼν τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν ψήφων ἑπτὰ (7) μετὰ τοῦ συνυποψηφίου του Ἀρχιμανδρίτου Εὐαγγέλου Ἀντωνιάδου, ὅστις ὅμως τελικῶς διωρίσθη καὶ κατέλαβε τὴν θέσιν ταύτην.

Ταχθεὶς ὑπὸ τοῦ Κυρίου ὁ ἀείμνηστος Παρασκευαΐδης νὰ ἀγωνισθῆ εἰς τὴν καιρίαν ἐπαλξιν τῆς Λειψίας, καὶ δὴ εἰς καιροὺς χαλεπούς, ἐπάλασεν δι' ὅλων του τῶν δυνάμεων καὶ ἐτίμησεν ἐπαξίως τὸ ὄνομα τοῦ λαμπροῦ Ὁρθοδόξου Ἑλληνοκληρικοῦ καὶ τοῦ ἀγνοῦ καὶ ἀνιδιοτελοῦς πατριώτου.

Ἐὸ Θεολόγος Παρασκευαΐδης ὑπῆρξεν ὁ ἀριστος τῶν ἐν Λειψίᾳ ἱερατευσάντων Ἑλλήνων κληρικῶν», μᾶς ἐδήλωσεν ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Παναγιώτης Μπρατσιώτης.

Μὲ ὄπλα του τὴν βαθεῖαν πίστιν εἰς τὸν Θεόν, τὴν θερμὴν ἀγάπην πρὸς τὴν Πατρίδα, τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς, τὴν εὐθύτητα τοῦ χαρακτῆρος, τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν τεθέντα ὑψηλὸν εἰς τὴν ζωὴν του σκοπὸν, τὴν ἐντατικὴν ἐργατικότητα, τὴν ἀρτίαν ἐπιστημονικὴν συγκρότησιν καὶ τὸ σπάνιον χάρισμα τοῦ λόγου, δημιουργεῖ ἕνα γιγαντιαῖον ἔργον ἐν Γερμανίᾳ, τοῦ ὁποίου αἱ διαστάσεις ὁσημέραι διηρῦνοντο, ὥστε τὸ ὄνομα τοῦ φωτεινοῦ τούτου Ἑλληνοκληρικοῦ νὰ κατακτήσῃ τὸν ἀπεριόριστον σεβασμὸν καὶ τὴν γενικὴν ἐκτίμησιν ἡμεδαπῶν καὶ ἀλλοδαπῶν.

Σπεύδει καὶ ἐκτὸς τῆς Λειψίας ὡς ἱεραπόστολος παρὰ τοῖς τῆδε κακειῶσε διεσπαρμένοις ἐν Γερμανίᾳ Ἑλλησι. Τοῦτο καθίσταται ἐναργέστερον καὶ ἐκ τῆς ἀφιέρωσεως τῆς πραγματείας του «Ἡ Βασίλισσα τοῦ ἐν τῇ Ἱερᾷ Βίβλῳ γυναικείου κόσμου», ἐχούσης οὕτω: «Καὶ τοῖς φίλοις καὶ φιλογενέσι πατριώταις ἐν Δρέσδῃ, Ἀμβούργῳ, Φραγκφούρτῃ (Μ) καὶ Κολωνίᾳ ἀνθ' ὧν εὖ ἔπαθον πλειστάκις δαψιλῶς». Εἰς πολλὰς ἐνκαιρίας λοιπὸν ὁ Παρασκευαΐδης ἐπεκονώνει καὶ μετὰ τοῦ ἐν τῇ λοιπῇ Γερμανίᾳ Ἑλληνοκλήρου. Κατ' ἐπανάληψιν ἐλειτούργησεν ἐν Βερολίνῳ, Δρέσδῃ καὶ ἀλλαχοῦ καὶ προσέφερε τὰς πνευματικὰς του ὑπηρεσίας. Ἰκανὸς ἀριθμὸς ὁμιλιῶν του, ἐκφωνηθεισῶν ἐν ἐπισήμοις τελεταῖς τῆς

11. Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 68.

ἐν Βερολίῳ Ἑλληνικῆς πρεσβείας, ὡς καὶ κατὰ τὴν τέλεσιν Μυστηρίων σημαίνοντων Ἑλλήνων, ὑπάρχει εἰς τὰ κατάλοιπά του.

Διὰ τῶν ἀτρύτων μόχθων του, τῆς Ἑθνικῆς του πνοῆς καὶ τοῦ πατριωτικοῦ του παλμοῦ, ἐπιτυγχάνει τὴν ἴδρυσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου τῆς Κοινότητος, εἰς τὸ ὁποῖον διδάσκει ἀμισθὶ καὶ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν τὴν πάτριον θρησκείαν καὶ γλῶσσαν εἰς τοὺς Ἑλληνοπαιδας.

Εὐρισκόμενος εἰς τὸ κοσμοπολιτικὸν τοῦτο κέντρον, ἔρχεται καθημερινῶς εἰς στενάς σχέσεις μετὰ διαπρεπῶν Ὁρθοδόξων καὶ ἑτεροδόξων, διδάσκων καὶ διδασκόμενος. Συνάπτει γνωριμίαι μετὰ ὀνομαστῶν Καθολικῶν καὶ Διαμαρτυρομένων ἱεραποστόλων καὶ ἄλλων διερχομένων ἐκ Λειψίας. Ὑποχρεοῦται, ὡς ἐκ τούτου, νὰ ἀνοίγῃ μετ' αὐτῶν διαλόγους καὶ νὰ ὑπεραμύνεται κατὰ ἄριστον τρόπον τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως.

Ἀναγκάζεται νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἀκόμη καὶ διάφορα ὑλιστικὰ καὶ ἀθεϊστικὰ ρεύματα, ὡς καὶ τὰς κακοδόξους καὶ πεπλανημένας δοξασίας τῶν ἑτεροδόξων, ἀλλὰ καὶ τινων ὁμοδόξων, μὴ ὀρθῶς φρονούντων.

Οὕτως, ἐξ ἀφορμῆς ὑβριστικῆς τάσεως ἀποδήμων τινῶν πατριωτῶν, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν Δανηϊλίδου τινός, περὶ τοῦ ὁποίου λέγει ὅτι ἦτο «ἄτομον... μὴ καλόηθες καὶ μὴ εὐτροπον», ἀποσκοπούντων εἰς τὴν μείωσιν τοῦ κύρους τοῦ προσώπου τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἀπήγγειλεν ἐν τῇ Ρωσικῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Λειψίας, τὴν ὁποίαν κατεῖχε τότε ἡ Ἑλληνικὴ Κοινότης, ἐν ἔτει 1922, ἐνέα μνημειώδεις ὁμιλίαι περὶ τῶν πολυτίμων ἀρετῶν τῆς Θεοτόκου, εἰς τὰς ὁποίας ἐξυμνεῖ τὸ θεῖον κάλλος τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης τοῦ κόσμου. Αἱ ὁμιλίαι ἐπίσης αὐται, σωζόμεναι ἀνέκδοτοι, πολλὰ θὰ εἶχον νὰ ὠφελήσουν, ἐὰν ἐκδοθοῦν προσεχῶς, ὡς ὑπολογίζομεν.

Ἡ λαμπρὰ πνευματικὴ του παραγωγή εἰς τὸν τομέα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ρητορικῆς, περὶ τῆς ὁποίας θὰ γίνῃ εἰδικὸς λόγος κατωτέρω, εἶναι ἰκανὴ νὰ μᾶς πληροφορήσῃ περὶ τῆς συστηματικῆς καὶ ἀδιαλείπτου ἐπιδόσεώς του ταύτης.

Ἡ κατ' ἐξοχὴν ἰκανότης τοῦ ἀειμν. Θεολόγου ὑπῆρξεν ἀναμφιλέκτως τὸ ἔκτακτον αὐτοῦ χάρισμα τοῦ ὁμιλεῖν. Ἦτο ἄριστος Ἐκκλησιαστικὸς ὁμιλητής. Αἱ ὁμιλίαι του πλήρεις χάριτος, μεσσαι περιεχομένου, πειστικώταται εἰς τὸ ἔπακρον, συναρπάζουν καὶ γοητεύουν καὶ τὸν πλεόν ἀπαιτητικὸν ἀκροατὴν. Τὰ χαρακτη-

ριστικά των εἶναι ἡ θερμὴ ἀγάπη πρὸς τὴν πνευματικὴν μητέρα Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἡ καλλιπέπεια, ἡ μεθοδικότης, ἡ ἐνάργεια καὶ ἡ ἀπλότης.

Οὐδέποτε ὠμίλει ἄνευ αὐστηρῶς προδιαγεγραμμένου σχεδίου. Τοιαῦτα σχέδια μὲ τὴν πορείαν καὶ τὰ κυριώτερα σημεῖα τῶν ὁμιλιῶν του εὐρέθησαν σποράδην μεταξὺ τῶν χειρογράφων καταλοίπων του.

Ἐξ ἐπόψεως μορφῆς, αἱ σωζόμεναι ὁμιλίας του παρουσιάζουν ἀρίστην δομὴν, ὑποδιαιρούμεναι εἰς ἐπὶ μέρους τμήματα ταξινομημένα μὲ οἰκοκυροσύνην καὶ ἀπόλυτον τάξιν.

Ἐξ ἐπόψεως δὲ περιεχομένου, ὁ ὁμιλητὴς ἐπεκτείνει καὶ διευρύνει τὰ θέματά του, ἀναμειγνύων ταῦτα μὲ περιστατικά ἐκ τοῦ καθ' ἡμέραν βίου ἢ καὶ μὲ γεγονότα εἰλημμένα ἐκ τῆς ἱστορίας.

Ὅσακις συνέπιπτε νὰ ἐορτάζηται ἐν Ἑλλάδι γεγονός τι Ἐθνικόν, ὁ κήρυξ τοῦ Θεοῦ λόγου ἐδράττετο τῆς εὐκαιρίας νὰ ἀναφερθῆ εἰς τοῦτο μετὰ πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ προέβαινεν εἰς ἐπιτυχῆ συνδυασμὸν καὶ συσχέτισιν πρὸς τὸ ἀναπτυσσόμενον θρησκευτικὸν θέμα. Διὰ τῆς ἀναφορᾶς ταύτης ἐκαλλιεργεῖτο καὶ διετηρεῖτο ἀκμαῖον τὸ πατριωτικὸν συναίσθημα ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἐν τῇ ξένη διαβιούντων Ἑλλήνων.

Εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἐπὶ τῇ τελέσει Δοξολογιῶν ἐν Βερολίνῳ, Λειψία, Δρέσδη καὶ ἀλλαχοῦ ἢ μνημοσύνων ὑπὲρ τῶν πεσόντων ἡρώων, ὡς λ.χ. κατὰ τοὺς νικηφόρους ἀγῶνας 1912-13, εἰς Ἐθνικὰς ἐορτάς, ὡς λ.χ. 25ην Μαρτίου καὶ εἰς ἄλλας εὐκαιρίας, ὁ Παρασκευαΐδης ἐκφωνεῖ πηγαίους καὶ ἐνθουσιώδεις πατριωτικοὺς λόγους. Ἐκ τῶν πολλῶν Ἐθνικοῦ περιεχομένου λόγων του ἀναφέρομεν τοὺς ἐξῆς ἀνεκδότους: «Ἐπιμνημόσυνοι εἰς τοὺς πεσόντας 1912 καὶ 1913», «Ἐπὶ τῇ ἀναχωρήσει ἐπιστράτων 1915», «Προσφώνησις ἐπὶ διανομῇ δώρων εἰς 200 στρατιώτας 1916», «Ἐθνικὴ ἐορτὴ 25η Μαρτίου» κατὰ τὰ ἔτη 1912-1932, «Ἐπιμνημόσυνοι εἰς Ἐθνομάρτυρα Χρυσόστομον Σμύρνης».

Ἐἶχεν ἀρτίαν ἐπιστημονικὴν κατάρτισιν καὶ παρὰ τὴν παράλληλον σπουδὴν καὶ τῶν ἄλλων κλάδων τῆς Θεολογικῆς ἐπιστήμης, «ἀνέκαθεν ἡ ἀγάπη» του «πρὸς τὸν Πρακτικὸν ὑπῆρξε θερμὴ καὶ ἄσβεστος»¹².

12. «Ἡ ἐνάργεια ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος» (Πρόλογος).

Πολλάς ἐκ τῶν γνώσεών του ἐπὶ τῆς Πρακτικῆς Θεολογίας ὀφείλει, ὡς ὁ ἴδιος γράφει¹³, «εἰς τὴν ἐπαγωγὸν διδασκαλίαν τοῦ σεβαστοῦ ἡμῶν διδασκάλου Κυρίου Ἰωάννου Ε. Μεσολωρᾶ», τοῦ ὁποίου τὰς παραδόσεις ἐπιμελῶς παρηκολούθησεν ἐν τε τῇ Ριζαρείῳ Ἐκκλησιαστικῇ Σχολῇ (1893-1898) καὶ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ (1903-1907).

Κατὰ δὲ τὰς ἐν Λειψία σπουδὰς του («εὐγνωμοσύνην πολλήν» ὀφείλει εἰς τὸν σοφὸν Καθηγητὴν τῆς Πρακτικῆς Θεολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας Rendtorff, ὅστις τῷ ἐπέτρεψεν εὐμενῶς, ἵνα συμμετάσχη πασῶν τῶν πρακτικῶν ἀσκήσεων τῶν τελειοφοίτων τῆς Θεολογίας (1912-1914). Τέλειος κάτοχος τῆς Γερμανικῆς, Ἀγγλικῆς καὶ Γαλλικῆς γλώσσης, ὡς καὶ τῆς Ἑβραϊκῆς καὶ τῆς Λατινικῆς, ἦτο ἀκριβῆς γνώστης τῆς ξένης βιβλιογραφίας, εἰς τὴν ὁποίαν μάλιστα καὶ παραπέμπει συχνάκις εἰς τε τὰ ἐκδεδομένα καὶ τὰ ἀνέκδοτα ἔργα αὐτοῦ, εὐκαιρίας διδομένης.

Ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἐξ ἄλλου συστηματικὴ διδασκαλία τῆς Ὁμιλητικῆς ἐν τῷ Ἱεροδιδασκαλείῳ Σάμου (1907-1910) καὶ ἡ τακτικὴ καὶ ἐνθουσιώδης ἐνασχόλησίς του περὶ τὸ θεῖον κήρυγμα ἐπὶ τριάκοντα περίπου συναπτὰ ἔτη, ὡς καὶ ἡ ἐμπεριστατωμένη μελέτη διαφόρων σχετικῶν πονημάτων ἡμετέρων καὶ ξένων, ἀνέδειξαν τοῦτον εἰς ἕξοχον κήρυκα καὶ διδάσκαλον τοῦ θείου λόγου ἀφ' ἑνὸς καὶ εἰς εἰδικὸν ἐπιστήμονα καὶ τῆς πολυφιλήτου δι' αὐτόν, ὅπως τὴν ἀποκαλεῖ ὁ ἴδιος, Πρακτικῆς Θεολογίας.

Ἀκαταπόνητος, ὅσον ἐλάχιστοι, εἰς τὸ ὀμιλεῖν καὶ ἀξιολογεῖν εἰς γλαφυρότητα καὶ δεξιότητα δύναται νὰ ὀνομασθῇ οὗτος, ὁ ἀπ' ἄμβωνος διδάσκαλος, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐπιστήμων, καὶ ὁσάκις ὁ ἄμβων ἐσίγει, ἐλείψει λατρευτικῶν εὐκαιριῶν, ὁ ἴδιος ἦτο εἰς κινήτους ἄμβων, διδασκων δι' ὠραίων λόγων, μεταφραζομένων ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου τοῦ διδάσκοντος εἰς ἔργα καὶ ἀγιότητα βίου.

(Συνεχίζεται)

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

Θεολόγος

---

13. Πρβλ. «Πρακτικαὶ ὁδηγίαι καὶ ὑποθήκαι διὰ τὸν κήρυκα τοῦ Θείου λόγου» σελ. 5.

ΕΝΑΣ ΣΥΝΑΡΠΙΑΣΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΗΤΗΣ
ΣΤΟ ΦΛΑΓΓΙΝΙΑΝΟ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ
ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ

(ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΣ ΑΓΑΠΙΟΣ ΛΟΒΕΡΔΟΣ)

Ἀπὸ μικρὸς ὁ γιὸς τοῦ νομοδιδασκάλου Νικολάου Λοβέρδου Δοτοράτου, πού τὸ βαπτιστικὸ του ὄνομα δὲν μᾶς εἶναι γνωστὸ, αἰσθανόταν ἄνωθεν κλήση γιὰ τὸν κλῆρο. Ἄλλωστε, εἶχε γιὰ παράδειγμα τόσους συγγενεῖς του κληρικούς κι ἐπισκόπους. Μ' αὐτὴ τὴν κλίση τοῦ γιοῦ τους συμφωνοῦσαν κι οἱ γονεῖς του οἱ πάμπλουτοι. Ἀλλὰ ὁ σκοπὸς τους ἦταν διαφορετικὸς. Ἐκεῖνοι τὸν εἶχαν ἀφιερῶσει στὸν κλῆρο, γιατί ξεκινοῦσαν περισσότερο ἀπὸ τὴν ἰδέα πῶς «ἡ ἀρχιερωσύνη εἶναι ἐπάγγελμα εὐδαιμονίας», καθὼς λέει ἓνας βιογράφος του.

Ὁ ἱερομόναχος Ἀγάπιος Λοβέρδος γεννήθηκε στὸ χωριὸ Κοντογενάδα τῆς Κεφαλονιάς τὸ 1710. Ὁ Σάθας ἀνεβάζει τὴ χρονολογία στὸ 1718, χωρὶς νὰ δικαιολογῇ τὴ διαφωνία του μὲ τοὺς πρώτους βιογράφους τοῦ Ἀγάπιου. Ὑπῆρξε ξακουστὸς ἱεροκηρυκας, φημισμένος καθηγητὴς καὶ συγγραφέας πολλῶν ἔργων μὲ θρησκευτικὸ καὶ μορφωτικὸ περιεχόμενο. Ἦξερε Ἀρχαῖα Ἑλληνικά, Λατινικά καὶ Ἰταλικά. Εἶχε μελετήσει τὴν ἐκκλησιαστικὴ παιδεία καὶ τὴ φιλοσοφία.

Στὴν πατρίδα του ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα. Μετὰ πῆγε στὴ Σχολὴ τοῦ σοφοῦ Βικέντιου Δαμωδοῦ. Μὲ τὴν ἐξυπνάδα του καὶ τὴ φιλομάθειά του, ἐκατάφερε νὰ γίνῃ ἓνας ἀπὸ τοὺς καλύτερους μαθητὲς αὐτοῦ τοῦ φημισμένου δασκάλου. Ἀλλὰ γιὰ τὸν Ἀγάπιο τὰ μαθήματα τοῦ Δαμωδοῦ δὲν ἦσαν ἀρκετά. Φεύγει γιὰ τὸ Πανεπιστήμιο τῆς Πάδοβας (τὸ τότε Πατάβιο) γιὰ νὰ σπουδάσῃ φιλοσοφία. Οἱ γνώσεις πού εἶχε ἀποκτήσει στὴ Σχολὴ τοῦ Δαμωδοῦ τόσο τὸν ἐβοήθησαν στὶς σπουδές του, ὥστε πολὺ σύντομα τίς ὀλοκλήρωσε καὶ γύρισε στὴν πατρίδα του μὲ ἀξιώλογα φιλολογικὰ κι ἐπιστημονικὰ ἐφόδια. Τὸ μέλλον του πλέον ἦταν ξεκαθαρισμένο. Χειροτονήθηκε ἱερομόναχος.

Ἄλλ' ἂν ἡ χειροτονία τοῦ Ἀγάπιου γιὰ τοὺς γονεῖς του ἐσήμαινε ξεκίνημα γιὰ τίτλους, πού φέρνουν μεγάλα εἰσοδήματα, γιὰ ἐκεῖνον ἦταν μιὰ νέα ὑπόσχεση στὸν ἑαυτό του καὶ στὸ Θεὸ γιὰ ψυ-

χική και πνευματική ολοκλήρωσή του. Μετά τή χειροτονία του άρχισε νά κηρύττη τὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ. Ἦταν τέτοια ἡ εὐγλωττία του, ὥστε συνδυασμένη με τὴν πολυμάθειά του, τὸ λαμπρὸ του παρουσιαστικὸ καὶ τὴν ἀπλῆ του γλώσσα, ἄφηνε κατάπληκτο τὸ πολυάριθμο ἀκροατήριό του. Ἡ ἐπιτυχία του ὅμως δὲν ἦταν ἐξωτερική. Γιατὶ ὁ Ἀγάπιος εἶχε οἰκοδομήσει τὴ ζωὴ του πάνω στὶς χριστιανικὲς ἀρετές. Δὲν ὑπῆρξε «χαλκὸς ἠχῶν ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον», κατὰ τὴν ἔκφραση τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Ἡ ἀγάπη του γιὰ τὸν ἄνθρωπο κι ἡ εὐσέβειά του γιὰ τὸ Θεὸ πῆγαζαν ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του.

Μετὰ ἀπὸ μερικὰ χρόνια ἡ φήμη του εἶχε φτάσει στὴν Βενετία. Τὸ 1763 ἡ Κοινότης τῶν Ὁμογενῶν τὸν ἐξέλεξε Ἱεροκέρυκα γιὰ τὴν Ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου Γεωργίου. Μετὰ δυὸ χρόνια ἡ Ἐνετικὴ Κυβέρνηση, ὑπολογίζοντας τὸ κύρος του κι ἐκτιμώντας τὴ μεγάλη του μόρφωση καὶ τὴ δίκαιη κρίση του, τὸν διόρισε «βιβλιοδίκη» στὰ ἑλληνικὰ βιβλία ποὺ ἔβγαζε ἡ τυπογραφία τοῦ Πάνου Θεοδοσίου, ἐνῶ τὸν ἄλλο χρόνο ἡ Κυβέρνηση τῆς Γαληνοτάτης Δημοκρατίας τὸν ἐτοποθέτησε Διευθυντὴ στὸ φημισμένον τότε Φλαγγινιανὸ Φροντιστήριον καὶ καθηγητὴ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς καὶ τῆς Λατινικῆς στὴν ἴδια σχολή.

Ὁ ἱερομόναχος Ἀγάπιος Λοβέρδος τόσο θαυμαζόταν γιὰ τὴν πολυμάθειά του στὴν ἔδρα διδασκαλίας, καὶ γιὰ τὴν εὐγλωττία του στὸν ἄμβωνα, ὥστε πολλὰς φορὰς τὸν ἐπαρακινουσαν κι ἔκανε ὀμιλίαι πάνω σὲ φιλολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ θέματα, ποὺ τίς παρακολουθοῦσε ἓνα πυκνὸ ἀκροατήριον ἀπὸ Ἑλληνας καὶ Βενετούς. Ἀλλ' αὐτὸς ὁ συναρπαστικὸς ὀμιλητὴς δὲν ἦταν ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὴν προσφορά του. Φεύγοντας ἀπὸ τὴν πατρίδα του, πῆρε μαζί του στὴν ξενιτεία καὶ τὴ φλόγα τῆς ἀγάπης γιὰ τὸ βασανισμένον του Γένος, γιὰ νὰ τὴν κρατήσῃ στὴν καρδιά του ἄσβηστη σ' ὅλη του τὴ ζωὴ. Ὅσο καὶ νὰ καλλιεργοῦσε τοὺς ὀμογενεῖς με τὴν ὀμιλία του στὶς διαλέξεις, τὴν διδασκαλία του στὸ Φλαγγινιανὸν καὶ τὸ κήρυγμά του στὸν ἄμβωνα, τὸ Γένος δὲ μπορούσε ν' ἀκούσῃ ἄμεσα τὴ φωνή του.

Σκοπὸς τοῦ Λοβέρδου ἦταν ἡ θρησκευτικὴ καὶ μορφωτικὴ ὠφέλεια τοῦ Γένους. Κι ἡ φιλοπατρία του τὸν ὀδηγεῖ νὰ ἐπικοινωνήσῃ μαζί του, γράφοντας βιβλία ἢ μεταφράζοντας καὶ ἐπιμελούμενος βιβλία ἄλλων, ποὺ ἦσαν χρήσιμα γιὰ τὸ Γένος. Ὅταν γράφῃ ἢ μεταφράζῃ, πάντα τὸ Γένος ἔχει στὴ σκέψη του. Θέλει νὰ τὸ φωτίσῃ, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὸ σκοτάδι τοῦ πνεύματος καὶ τῆς σκλαβιάς.

Ἄλλ' ὁ ἱερομόναχος Ἀγάπιος βλέπει μιὰ μεγάλη γλωσσική ἀπόσταση νὰ χωρίζη στὴν ἐποχὴ του τὸ Γένος τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοὺς πεπαιδευμένους του. Καταλαβαίνει πὼς τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῶν πεπαιδευμένων δὲν θὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ γίνη κατανοητὸς στὸ Γένος. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος εἶχε πεῖ: «Τοῦτο πάσχομεν καὶ ἡμεῖς, κάλλη λέξεων περιεργαζόμενοι... οὐχ ὅπως ὀφελήσωμεν ὅπως θαυμασθῶμεν...». Ὁ Ἀγάπιος ὅμως δὲν ἦταν κούφιος νὰ περιεργάζεται κάλλη λέξεων γιὰ ν' ἀπολαύσῃ θαυμασμούς. Ἦθελε νὰ ὠφελήσῃ τὴ χειμαζόμενη ποιίμνη τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Ὁ συμπατριώτης του Ἡλίας Μηνιάτης εἶχε πεῖ: «Ὅσον δύναμαι διδάσκω ἀπλᾶ, διὰ νὰ μὲ καταλαμβάνωσιν ὅλοι». Δὲν ἦταν λοιπὸν δυνατὸν νὰ μὴν τὸν θαυμάζῃ ὁ Λοβέρδος. Προσπάθησε νὰ τὸν μιμηθῇ καὶ στὴ γλώσσα. Μάλιστα ἔφτασε νὰ τιτλοφορήσῃ ἓνα ἔργο του «Ἐκκλησιαστικαὶ Διδαχαί», πού τόσο θυμίζει τὸ βιβλίον τοῦ Μηνιάτη μὲ τὸν τίτλον «Διδαχαί». Ἐξάλλου, ὁ ἴδιος ὁ Λοβέρδος γράφει κάπου πὼς τὰ βιβλία του θέλει νὰ εἶναι στὴν «ἡμετέραν ἀπλὴν διάλεκτον ... τὸ Γραικικὸν ἰδίωμα... τὸ κοινότερον τῶν καθ' ἡμᾶς Ἑλλήνων ἰδίωμα». Κατὰ τὸν βιογράφο του Μαζαράκη, «ἡ ἀπλοελληνικὴ γλῶσσα, τὴν ὁποία μεταχειρίζεται... εἶναι ἀπλὴ καὶ εὐκατάληπτος». Τέτοια γλῶσσα χρησιμοποιεῖ ὄχι μόνον στὰ βιβλία του, ἀλλὰ καὶ στὶς ὁμιλίαις του. Οἱ κύκλοι ὅμως τῶν ἐλληνομάθων τῆς Βενετίας εἶχαν πάντα τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀποθαυμάζουσαν τὴν ἐλληνομάθειάν του, πού τὴ διοχέτευε στὸ λόγιον ἀκροατήριόν του σὲ ὕψος ἀνθηρό, μ' ἐκείνη τὴν εὐφράδειαν καὶ τὴ φυσικὴ εὐγλωττία, πού ἄφηνε κατάπληκτον τὸ ἀκροατήριόν του. Δεῖγμα μιᾶς τέτοιας ὁμιλίας του εἶναι ὁ «Ἐπιτάφιος Λόγος», πού ἐξεφώνησε στὴν κηδεῖαν τοῦ Μητροπολίτου Φιλαδελφείας Γρηγορίου Φατσέα.

Τὸ Φλαγγινιανὸ Φροντιστήριον τῆς Βενετίας εἶχε κάθε διακαίωμα νὰ εἶναι υπερήφανο γιὰ τὸν διευθυντὴ καὶ καθηγητὴ του ἱερομόναχον Ἀγάπιον Λοβέρδο, γι' αὐτὸν τὸν πολυμαθέστατον καὶ συναρπαστικὸν ὁμιλητὴ, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀποφασίσει νὰ ἐκδίδῃ ἓνα βιβλίον τὸ χρόνον αἰεὶ τὸ κοινότερον τῶν καθ' ἡμᾶς Ἑλλήνων ἰδιώμα», «διὰ νὰ κοινοποιήσῃ τὰ συμβαίνοντα εἰς τὸν ἔξω κόσμον πρὸς τὸ γένος», καθὼς λέει ὁ ἴδιος στὸ ἔργο του «Ἱστορία τῶν δύο ἐτῶν...». Ἄλλ' ὁ Ἀγάπιος, σὰν ἄνθρωπος τῆς δράσεως πού ἦταν, δὲν ἐμπόρεσε νὰ βρῇ χρόνον. Πέθανε τὸ 1795 σὲ μεγάλη ἡλικίαν, χωρὶς νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἀπόφασίν του.

Ἐκκλησία καὶ Κόσμος

«**ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ,
ΥΠΕΡΛΑΜΠΡΟ ΑΣΤΕΡΙ**»*

Δύο Ἀγγλοὶ νεαροί, ὁ ποιητὴς Τίμ Ράις, 26 χρονῶν, καὶ ὁ συνθέτης Ἀντριου Λόυντ Βέμπερ, 23 ἐτῶν, ἔχουν ἀναστατώσει τὸν τελευταῖο καιρὸ τὴν Νέα Ὑόρκη μὲ τὸ ἐντυπωσιακὸ θεατρικὸ ἔργο τους, τύπου μιούζικαλ, «Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, Σουπερστάρ».

Τὸ κοινό, ποῦ τρέχει κυριολεκτικὰ στὴ σκηνὴ τοῦ Μπρόντγουαϊή νὰ παρακολουθήσῃ τὴν πρωτότυπη αὐτὴ θεατρικὴ ἐπιτυχία, εἶναι νέοι, ὑπερασπισταὶ τοῦ ἔργου καὶ ἄλλοι, ποῦ τὸ κατηγοροῦν γιὰ τὴν ἐπαναστατικὴ δομὴ του.

Ἔτσι, ὁ Βρεττανὸς παραγωγὸς τοῦ ἔργου προβλέπει πλούσια συρροὴ κοινού σ' αὐτὴ τὴν ὕπερα-ρόκ, ποῦ θὰ ἀποδώσῃ τοῦλάχιστον 20 ἑκατομμύρια δολλάρια μέσα σ' ἓνα χρόνον.

Τὸ γεγονός τῆς ἐπιτυχίας αὐτοῦ τοῦ μιούζικαλ ἔχει προκαλέσει τὸν διχασμὸ τοῦ κοινού, τῶν κριτικῶν, τῶν εἰδικῶν καὶ τῶν ἐκπροσώπων διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν ὀργανώσεων καὶ ἡγετῶν!

Ὅλοι θέτουν τὸ βαρὺ ἐρώτημα, ἂν πρόκειται γιὰ παρακμὴ, ποῦ ὁλοένα εὐρύνεται, ἢ γιὰ μία θρησκευτικὴ ἀναγέννησι, καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ ἀναλύσουν τὸ φαινόμενο καὶ νὰ βγάλουν συμπεράσματα!

Βεβαίως, κατὰ κοινὴ ἀποδοχὴ, πρόκειται γιὰ ἓναν ἐντυπωσιακὸ συνδυασμὸ χιππισμοῦ καὶ χριστιανικοῦ συναισθήματος. Τὸ ὅλο ἔργο ἀναφέρεται μονάχα στὶς ἑπτὰ τελευταῖες μέρες τοῦ Ἰησοῦ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ κυρίως στὰ Ἅγια Πάθη του. Δὲν ἀκολουθεῖ τὴν σειρὰ τῶν Εὐαγγελίων. Ἔχει παραλείψει, δεσμεύσει καὶ ἀγνοεῖ τὴν θεϊκὴ φύσι καὶ τὴν Ἀνάστασι τοῦ Θεανθρώπου.

Ἐν τούτοις, τονίζεται ἔντονα τὸ ἀνθρωπιστικὸ περιεχόμενο τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ζωῆς τοῦ Ἰησοῦ πάνω στὴν γῆ καὶ τὸ ὅλο ἔργο ἔχει μία «τάσι νὰ θεωρῆς τὸν Χριστὸ σὰν τὸ πιὸ συνεπὲς καὶ προσιτὸ σύμβολο ἀγνότητος καὶ ἀδελφικῆς ἀγάπης», ὅπως ἐτόνισε ἓνα ξένο χριστιανικὸ περιοδικό.

Τὰ ἐρωτήματα ποῦ θέτει σὲ κάθε ὑπεύθυνη συνείδησι τὸ ἔργο

---

* Ραδιοφωνικὸν σχόλιον, μεταδοθὲν τὴν 12-11-1971, εἰς τὴν ἐκπομπὴν «Ἐκκλησία καὶ Κόσμος».

αὐτὸ «Ἰησοῦς Χριστός, Σουπερστάρ», εἶναι τρομακτικά. Καί τότε, εὐλογία ἀναρωτιέται κανεῖς:

Πρόκειται γιὰ ἓνα νέο φαινόμενο, ποῦ ἀπαιτεῖ ἐξήγησι καὶ ἐρμηνεία;

Πρόκειται γιὰ μιὰ ἐμπορικὴ ἐκμετάλλευσι τοῦ Θεοῦ Δράματος;

Ἡ πρόκειται γιὰ μιὰ εἰλικρινῆ ἀναζήτησι τῶν νέων τῆς ἐποχῆς μας, ποῦ θέλουσι ἀπαντήσῃσι στὰ ὑπαρξιακὰ προβλήματα, ποῦ τοὺς προκαλεῖ ὁ Θεάνθρωπος; Καὶ ἂν πρόκειται γιὰ τὴν τελευταία ἐκδοχή, ποιός εἶναι ἐκεῖνος, ποῦ μπορεῖ νὰ τοὺς κατηγορήσῃ ἀβασάνιστα; Καὶ νὰ ἀποκλείσῃ ἔτσι τὸ ἐνδεχόμενο, μετὰ ἀπὸ τὸ «Σουπερστάρ» οἱ νέοι νὰ ἀναζητήσῃσι στὸν Ἰησοῦ καὶ τίς θεϊκὲς Του ιδιότητες καὶ νὰ βροῦν ἔτσι ἀπαντήσῃσι καὶ στὶς μεταφυσικὲς ἀπορίες τοὺς;

Γιατί, ἂν οἱ χίππιδες βλέπουσι στὸν Ἰησοῦ Χριστὸ μόνον μιὰ μεγάλη μορφή, ὅμοια μὲ τὸν Γκάντι, τὸν Μάρτιν Λουθερ Κίγκ καὶ τὸν Ρόμπερτ Κένεντυ, ποῦ ὑπῆρξαν μάρτυρες ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς εἰρήνης, γιατί νὰ μὴν ἐλπίσουμε, πὼς ἀναζητώντας οἱ νέοι αὐτοὶ μέσα στὴν διδασκαλία Του θὰ βροῦν ἓνα ἀληθινὸ στήριγμα, θὰ ἀνακαλύψουσι τελικὰ καὶ τὸν Ἰησοῦ-Θεὸ καὶ θὰ ικανοποιήσῃσι ἔτσι καὶ τὰ ὑπερβατικὰ αἰτήματα τῆς ψυχῆς τοὺς, δίνοντας πιά τὴν ἀληθινὴ ἐρμηνεία τῆς παρουσίας τοῦ Θεανθρώπου στὸν κόσμῳ;

*

Ἐνας ἀπὸ τοὺς πιὸ φωτισμένους, σήμερὰ, ἱερωμένους, ὁ Γάλλος Καρδινάλιος Ντανιελοῦ, σὲ συνέντευξί του πρὸς τὴν Γαλλικὴ ἔφημερίδα «Φράνς-Σουάρ» εἶπε μεταξύ τῶν ἄλλων καὶ τὰ ἐξῆς, ποῦ καταχωροῦμεν δίχως σχόλια:

— Τί σκέπτεσθε, πάτερ, γιὰ τοὺς χίππιδες;

— Συνάντησα πολλοὺς στὸν Ἅγιον Φραγκίσκο. Λένε: «Εἴμαστε θρησκευόμενοι». Ἐ, λοιπόν, ἐγὼ τοὺς πιστεύω. Θέλουν νὰ εἶναι ἡ ζωὴ μιὰ γιορτὴ καὶ ἔχουν δίκιο...

— Ἀκούσατε τίποτα γιὰ τὸ μιούζικαλ «Ἰησοῦς Χριστός σουπερστάρ»;

— Ἀκουσα. Ἀπὸ πρώτη ἄποψι δὲν μὲ σοκάρει. Ὅσο περισσότερο μιλάνε γιὰ τὸν Χριστό, τόσο τὸ καλύτερο...

— Δὲν εἴσατε ἐναντίον τῆς τζάτζ στὶς ἐκκλησίες;

— Εἶμαι ὑπὲρ ὅλων, φτάνει νὰ μπαίνει κόσμος στὶς ἐκκλησίες. Δίκαιοι καὶ ἁμαρτωλοί. Γιατί, ἂν δὲν ὑπῆρχαν ἁμαρτωλοὶ στὴν Ἐκκλησία, δὲν θὰ ὑπῆρχε κανένας!...

— Ποιὸ εἶναι τὸ πιὸ σημαντικὸ γιὰ τὴν Ἐκκλησία σήμερα;

— Ἡ ἀποκατάστασι διαλόγου μὲ τὸν σύγχρονο κόσμον καὶ νὰ μιλάει προπαντὸς γιὰ Εἰρήνη, Δικαιοσύνη καὶ Πεῖνα...

*

Τὸ θεατρικὸ ἔργο Ἰησοῦς Χριστός, «Σουπερστάρ» ἀσφαλῶς μιλάει γιὰ τὶς συγκρούσεις ἀνάμεσα στὸν Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ στὰ ἀνθρώπινα συμφέροντα, τὶς ἀδυναμίες καὶ τὶς κοσμικὲς ἀπολαύσεις! Καυτηριάζει ὅλους ἐκείνους, ποὺ εὐθύνονται γιὰ τὸ μαρτύριό Του καὶ ψέγει τὴν δειλία, τὴν σκληρότητα καὶ τὴν ἀμφιβολία τῶν φίλων καὶ μαθητῶν τοῦ Θεανθρώπου. Στοιχεῖα, πού, ἀποδοκιμάζοντάς τα οἱ νέοι μας, σήμερα, ἀναζητοῦν περισσότερη ἀπλότητα καὶ μεγαλύτερη εὐλικρίνεια στὶς ἀνθρώπινες σχέσεις.

Ὅταν, λοιπόν, οἱ χίππυς καὶ οἱ «ἐπαναστατημένοι» νέοι ἀνακαλύπτουν τὴν πραγματικὴ εἰρήνη, τὴν δικαιοσύνη καὶ τὴν ἀγάπη στὴν ζωὴ καὶ στὴν διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ, γιατί νὰ μὴν ἐλπίσουμε πὼς θὰ διαπιστώσουν μία μέρα καὶ τὴν ὑπερβατικὴ σημασία τῆς ζωῆς, τοῦ ἔργου καὶ τῶν Παθῶν Του;

Αὐτὸς εἶναι ἓνας σοβαρὸς λόγος ἐλπίδος! Ἄκόμα καὶ στὸ ἔργο «Ἰησοῦς Χριστός, Σουπερστάρ» οἱ δύο νέοι συγγραφεῖς, ποὺ πνίγονται ἀπὸ τὴν ἀδικία, ποὺ γίνεται στὸν Θεάνθρωπο, τοποθετοῦν τοῦτα τὰ λόγια στὸ στόμα τοῦ Ἰούδα: «Γιατί ἄφησες, Κύριε, τὴν κατάστασι νὰ ξεφύγῃ ἔτσι ἀπὸ τὰ χέρια σου;».

Ἐκεῖνοι, λοιπόν, ποὺ διψοῦν γιὰ εἰρήνη καὶ δικαιοσύνη εὐλικρινά, ἀσφαλῶς μία μέρα θὰ ἀνακαλύψουν καὶ τὸν Ἰησοῦ-Θεό, τὸν ἀρχηγὸ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ Πατέρα τῶν ἀνθρώπων.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΕΡΟΥΣΗΣ

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»,
Ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140).

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

228. Κατὰ τὴν λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων ἢ μεταφορὰ τοῦ ἁγίου ἄρτου ἀπὸ τῆς ἁγίας τραπέζης εἰς τὴν πρόθεσιν πρέπει νὰ γίνεται κατὰ τὸν στίχον «ἐν ταῖς νυξίν ἐπάρατε τὰς χεῖρας ὑμῶν εἰς τὰ ἅγια» ἢ ἐνωρίτερον; (Ἑρώτησις Αἰδεσιμ. Δ.Χ.).

Ὁ ἐρωτῶν ἀναφέρεται σὲ μία νεωτεριστικὴ πρᾶξι, ἡ ὁποία οὔτε ἀπὸ τὴν λειτουργικὴ παράδοσι δικαιούται οὔτε καὶ πρακτικῶς ἐξυπηρετεῖ τὴν τελεσιουργία τῆς Προηγιασμένης. Ἐνῶ δηλαδὴ ὁ ἀναγνώστης ἀναγινώσκει τὰ «Πρὸς Κύριον» κατὰ τὸν συνήθη τρόπο, ὅταν φθάσῃ στὸν ἀνωτέρω στίχο (Ψαλμ. 133,2) τὸν ἀναγινώσκει ἀργῶς καὶ ἐμμελῶς· τότε ὁ ἱερεὺς παραλαμβάνει ἀπὸ τὴν ἁγία τράπεζα τὸ ἄρτοφόριο, ἢ τὸ δισκάριο μὲ τὸν ἅγιο ἄρτο, τὸ μεταφέρει στὴν πρόθεσι καὶ τελεῖ τὴν συνήθη προετοιμασία τῶν τιμίων δώρων. Ἡ σύνδεσις τῆς λειτουργικῆς αὐτῆς πράξεως πρὸς τὸν ἀνωτέρω στίχο εἶναι καθαρῶς ἐξωτερικὴ. Ὁ ποιητὴς τοῦ ψαλμοῦ καλεῖ τοὺς ἱερεῖς τοῦ ἰουδαϊκοῦ ναοῦ, ποὺ εὐρίσκονται στὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ, στὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου, νὰ ὑψώσουν τὰ χεῖρια των σὲ στάσι προσευχῆς πρὸς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, τὸ ἐπίγειο κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ τὸν δοξολογήσουν κατὰ τὸν καιρὸ τῆς νυκτός. Ἀπὸ παρερμηνεῖα τοῦ στίχου, «ἅγια» ἐθεωρήθησαν τὰ προηγιασμένα δῶρα καὶ ὁ ὅλος στίχος σὰν μία παρόρμησις πρὸς τοὺς ἱερεῖς νὰ ἐκτελέσουν τὸ ἔργο τῆς προσκομιδῆς. (Τὸν ὄρο «προσκομιδῆ» ἢ «πρόθεσις» τὸν χρησιμοποιοῦμε ἐδῶ καταχρηστικῶς γιὰ τὴν δήλωσι τῆς πράξεως τῆς προετοιμασίας τῶν τιμίων δώρων, ποὺ γίνεται κατὰ τὴν Προηγιασμένην). Τέτοιου ὅμως εἴδους συναρτήσεις λειτουργικῶν πράξεων καὶ ψαλμικῶν στίχων δὲν εἶναι σπάνιες στὴν λατρεία μας. Εἰδικῶς δὲ ὁ ἀνωτέρω στίχος ἐχρησιμοποιήθη, τουλάχιστον ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ὡς στίχος ποὺ συνώδευε κατὰ τὴν θεία λειτουργία τὴν ἔπαρσι τῶν ἁγίων ἀπὸ τὴν πρόθεσι, προκειμένου νὰ γίνῃ ἡ μεγάλη εἴσοδος (Διάταξις Φιλοθέου, κώδικες Ἀθηνῶν 749, 751, 752, 757, 763, 765, 766, 770, 773, κ. ἄ.). Προφανῶς, ἀπὸ ἐκεῖ εἰσῆχθη σὲ μεταγενεστέρα ἐποχὴ καὶ στὴν Προηγιασμένην.

Στὴ προκειμένη ὅμως περίπτωσι, ἀσχετῶς πρὸς τὴν ὀρθό-

τητα ἢ μὴ τῆς συσχετίσεως αὐτῆς, καμμία μαρτυρία δὲν μᾶς δίδεται ἀπὸ τὴν λειτουργικὴ μας παράδοσι, πού νά ἐπιβεβαιώνη τὴν πρᾶξι αὐτῆ. Ἀντιθέτως μάλιστα, ὅσα χειρόγραφα ὁμιλοῦν γιὰ τὸν χρόνον τῆς τελέσεως τῆς προθέσεως στὴν Προηγιασμένη, ρητῶς διατάσσουν, ὅτι αὐτὴ γίνεται στὴν ἀρχὴ τῆς στιχολογίας τοῦ ΙΗ' καθίσματος (ἄτε δὲ ἀρξόμεθα τῆς εἰρημένης στιχολογίας ἀπέρχεται ὁ ἱερεὺς ἐν τῇ ἀγία προθέσει καὶ λαβὼν τὸν προηγιασμένον ἄρτον...) κώδικες Βυζαντινοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν 13, Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν 662, 750, 769, 1910, Βατοπεδίου 133 (744), Παρισίων 326, Σινᾶ 968), ἢ ἀορίστως ἀναφέρονται στὴν κατὰ τὴν ψαλμωδία τοῦ καθίσματος τέλεσι τῆς προσκομιδῆς, χωρὶς πάντως νά προσδιορίζουν, ὅτι αὐτὴ γίνεται κατὰ τὸν στίχον «Ἐν ταῖς νυξίν...» («ψαλλομένου συνήθως τοῦ καθίσματος τοῦ Ψαλτηρίου ὁ ἱερεὺς ἀπέρχεται ἐν τῇ ἀγία προθέσει καὶ ἐξενεγκών...») κώδ. Ἀθηνῶν 713, 662 κ.ἄ. ἢ ἀναγινωσκομένων τῶν Πρὸς Κύριον ποιῶν ὁ ἱερεὺς τὴν ἐν τῇ προθέσει ἔνωσιν...» Ἀθηνῶν 757). Ἡ «Ἐρμηνεῖα τῆς θείας λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων» πού ἀποδίδεται στὸν ὄσιο Θεόδωρον τὸν Στουδίτη, τοποθετεῖ τὴν προσκομιδὴ σαφῶς στὴν ἀρχὴ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ καθίσματος: «ἐτοίμως ὁ ἀναγνώστης τὸν τῶν ἀναβαθμῶν κανόνα ἐναρξάμενος, ὁ θεὸς οὗτος μυσταγωγὸς (ὁ ἱερεὺς) τὸν ν' ἀνά στόμα διεξιῶν τὸν προηγιασθέντα ἄρτον ἐν τῇ προθέσει διακοσμεῖ ἀνελλιπῶς». Κατὰ τὴν ἀκριβῆ ἐξ ἄλλου σημερινῆ πρᾶξι, πού τηρεῖται στὸ Ἁγιον Ὄρος καὶ σὲ ὄλους σχεδὸν τοὺς ἐνοριακοὺς ναοὺς, ἡ προσκομιδὴ γίνεται κατὰ τὴν α' στάσι τοῦ καθίσματος καὶ ὄχι κατὰ τὸ τέλος του.

Σημειωτέον, ὅτι ὑπῆρξε μεταγενεστέρως καὶ τάσις μεταθέσεως τῆς προσκομιδῆς τῆς Προηγιασμένης, κατὰ τὸ πρότυπον τῆς θείας λειτουργίας, στὴν ἀρχὴ καὶ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἀκολουθίας. Τοῦτο μαρτυρεῖται ἀπὸ τὸν ὑπ' ἀριθμ. 758 κώδικα τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν, ὁ ὁποῖος τοποθετεῖ τὴν πρόθεσιν πρὸ τοῦ «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία...». σημειώνει ὅμως ὅτι ὀρθότερα εἶναι ἢ ὑπὸ «ἄλλων» τηρουμένη πρᾶξις, κατὰ τὴν ὁποία ἡ προσκομιδὴ ἐγένετο μετὰ τὴν ἐναρξιν τῆς λειτουργίας κατὰ τὴν ψαλμωδία τοῦ καθίσματος («ἄλλοι δὲ ἐξενέγκωσι τὸν ἅγιον ἄρτον ἐκ τοῦ ἄρτοφορίου ἀφοῦ ποιήσῃ εὐλογητόν, λεγομένων τῶν Πρὸς Κύριον, ὅπερ ἐστὶ καὶ κρεῖττον»).

Ἀλλὰ καὶ πρακτικῶς ὁ νεωτερισμὸς αὐτὸς ὄχι μόνον δὲν ἐξυπηρετεῖ στὴν τέλεσι τῆς ἀκολουθίας, ἀλλὰ δημιουργεῖ ἀνεπιθύμητες περιπλοκὰς καὶ δυσχέρειας. Ἡ τάξις τῆς προσκομιδῆς τῆς Προηγιασμένης εἶναι μὲν ἀπλή καὶ ἀρχαιοπρεπής, ἀλλ' ἡ ἱεροπρεπὴς τέλεσίς

Στὸ περιθώριο τῆς Ἀγίας Γραφῆς

«Μ Η Κ Ρ Ι Ν Ε Τ Ε...»

Ἡ Καινὴ Διαθήκη ἔχει καὶ αὐτὴ τὰ δικά της σωτήρια «μῆ». Ἀπ' αὐτά, μὲ τὰ ὁποῖα ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ κλείνει καὶ φράζει τὶς ἐξόδους πρὸς τὶς πλαγιοδρομίες ποὺ ἄγουν στὴν ἀπώλεια.

Ἐνα ἀπ' αὐτὰ εἶναι καὶ τὸ «μῆ κρίνετε». Τὸ νὰ κρίνουμε καὶ νὰ κατακρίνουμε τὸν πλησίον μας εἶναι κάτι ποὺ ὁ Θεὸς δὲν τὸ θέλει καὶ μᾶς τὸ ἀπαγορεύει ρητὰ καὶ ἀπερίφραστα. Κριτῆς ὄλων τῶν ἀνθρώπων εἶναι μόνο Ἐκεῖνος. Τὸ κάνει αὐτὸ μερικὰ καὶ τώρα. Θὰ τὸ κάνη ὀριστικὰ καὶ πλήρως κατὰ τὴ Δευτέρα Παρουσία, ποὺ γι' αὐτὸν τὸν λόγον ὀνομάζεται καὶ Ἡμέρα τῆς Κρίσεως.

Τί χρέος ἔχεις ἀπέναντι τοῦ ἀδελφοῦ σου, ποὺ εἶναι ὁ κάθε ἄνθρωπος; Νὰ μὴ μνησικακῆς ἀπέναντί του, νὰ ξεχνᾷς σὲ τί

της ἀπαιτεῖ ὅπωςδήποτε ἓνα ὀρισμένο χρόνο, τὸν ὁποῖον δὲν προσφέρουν οἱ δύο τελευταῖοι στίχοι τοῦ τελευταίου ψαλμοῦ τῶν ἀναβαθμῶν, ὅσο καὶ ἄργα καὶ ἂν ἀναγνωσθοῦν. Ὁ ἱερεὺς πρέπει νὰ μεταφέρῃ τὸ ἄρτοφόριο στὴν πρόθεσι, νὰ τοποθετήσῃ τὸν ἅγιο ἄρτο στὸ δισκάριο, νὰ κάμῃ τὴν ἔνωσι στὸ ἅγιο ποτήριον, νὰ καλύψῃ τὰ δῶρα, νὰ θυμιάσῃ καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ τὸ ἄρτοφόριο στὴν ἁγία τράπεζα. Ὅλα αὐτὰ μποροῦν νὰ γίνουν μὲ πᾶσαν ἄνεσιν κατὰ τὴν ψαλμωδία τοῦ καθίσματος καὶ ὄχι τροχάδην στὸ τέλος του.

Καὶ πάλι ἐπαναλαμβάνομε, ὅτι ἡ λειτουργικὴ μας παράδοσις εἶναι τόσο πλουσία, ὥστε δὲν χρειάζεται νὰ κάμωμε ἐφευρέσεις γιὰ νὰ τὴν ἐξωραίσωμε. Αὐτὲς καὶ σύγχυσι δημιουργοῦν καὶ στὴν παράδοσί μας προσκρούουν καὶ στὴν πρᾶξι τὶς περισσότερες φορές ἀποδεικνύονται ἀδόκιμες καὶ γι' αὐτὸ θνησιγενεῖς. Ἀντιθέτως, ὑπάρχουν παραδοσιακὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα γιὰ ἱστορικοὺς λόγους ἔχουν λησμονηθῆ, καὶ ποὺ μποροῦν, ὅταν ἐπανέλθουν στὴν πλαιὰ των θέσι, νὰ συμβάλουν πολὺ στὴν ἀναζωογόνησι τῆς λειτουργικῆς μας πράξεως καὶ ζωῆς, ποὺ πρέπει νὰ εἶναι τὸ ἐπιθυμητὸ τέλος κάθε προσπαθείας μας. Χαρακτηριστικὸ τέτοιο παράδειγμα θὰ μᾶς δώσῃ ἡ ἀπάντησις στὴν ἐπομένῃ ἐρώτησι, ποὺ καὶ αὐτὴ ἀναφέρεται σὲ μιὰ λεπτομέρεια τῆς τελεσιουργίας τῆς λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων δώρων.

Φ.

σὲ ἔβλαψε, νὰ τὸν συγχωρῆς, νὰ τὸν ἀγαπᾷς ἀπεριόριστα, νὰ τοῦ ἀποκρίνεσαι στὸ κακὸ μὲ τὸ καλὸ. Στὴν ἀχαριστία μὲ τὴν περισσὴ στοργή, τὴν ἀκούραστη καὶ ἀναπογοήτευτη ἀγάπη. Στὴν κακοποιῖα μὲ τὴν ἀγαθοποιῖα. Στὴν ἀδικία μὲ τὴν εὐεργεσία. Θὰ εἶσαι ἔτσι — ὅπως λέγει τὸ Εὐαγγέλιο —: σὰν τὸν ἥλιο ποὺ ἀνατέλλει κάθε ἀυγὴ πάνω ἀπὸ δικαίους καὶ ἀδίκους, ἀδιάκριτα φωτίζοντας καὶ θερμαίνοντας ὅλους. Θὰ εἶσαι κάτι περισσότερο — ὅπως λέγει πάλι τὸ Εὐαγγέλιο—: ὅμοιος μὲ τὸν οὐρανὸ Πατέρα σου, ποὺ μακροθυμεῖ πάνω σὲ ὅλα τὰ πλάσματά Του. Θὰ εἶσαι σὰν τὸν ἀγαθὸ καὶ γενναϊόδωρο κύριο τῆς γνωστῆς Παραβολῆς, ποὺ χάρισε στὸν χρεώστη δοῦλο του ἓνα μεγάλο ποσὸ ὀφειλῆς καὶ ὄχι σὰν αὐτὸν τὸν ἀγνώμονα καὶ ἄφρονα δοῦλο, ποὺ, ὕστερα ἀκριβῶς ἀπὸ τέτοια ἄφεση, ἔπιασε ἀπὸ τὸν λαίμω τὸν μικροοφειλέτη σύνδουλό του καὶ τοῦ ἀπαίτουσε ἓνα χρέος ἀσήμαντο.

Μὲ τὴν Κυριακὴ Προσευχή, τὸ «Πάτερ ἡμῶν», ποὺ περιέχει κατὰ θαυμαστὸ τρόπο ὅλα τὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα τῆς ἀληθινὰ εὐαγγελικῆς ἠθικῆς, μαθαίνουμε νὰ λέμε στὸν Θεό: «Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν». Ἴδου τὸ μοναδικὸ κλειδί, ποὺ ἀνοίγει τὸν Παράδεισο καὶ καθιστᾷ τὴν σωτηρία ἀσφαλῆ. Ἴδου ἡ ἀπαράμιλλη προϋπόθεση τῆς εἰσόδου μας στὴν καινούργια Ἐδέμ. Ὁ ἀπαράβατος ὅρος τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν μας. Πρὶν συγχωρηθῶμε — καὶ ποιὸς ἄνθρωπος στὴ γῆ εἶναι ἀναμάρτητος;— εἶναι ἀνάγκη νὰ συγχωρήσουμε. Πρὶν βροῦμε ἔλεος ἀπὸ τὸν Θεό, πρέπει νὰ σπλαγχνισθοῦμε τὸν διπλανό μας, νὰ μὴ λογαριάσουμε τὰ παραπτώματά του.

Ἕνας ἀρχαῖος μῦθος τῶν Ἑλλήνων ἀναφέρει ὅτι ὑπῆρχε κάπου μιὰ λίμνη, ποὺ μέσα της ὅλα τὰ ψάρια, ἀδιάφορο ποῖθ ἦταν τὸ πραγματικὸ τους χρῶμα, φαίνονταν χρυσᾶ. Ἔτσι εἶναι ἡ διάνοια καὶ ἡ καρδιὰ τοῦ γνησίου εὐαγγελικοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ἐν Χριστῷ ἀναγεννημένου. Μέσα στὴ σκέψη του καὶ στὰ αἰσθήματά του, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι φαίνονται σὰν καμωμένοι ἀπὸ μάλαμα, πολὺτιμοι καὶ ἀξετίμητοι. Τίποτε ἀπ' ὅ,τι, ἀντικειμενικά, βαραίνει καὶ σκιάζει τὸν βίον τους, δὲν λογαριάζεται.

Εἶπαμε: φαίνονται. Ἄλλὰ μονάχα φαίνονται; Ἡ μήπως καὶ εἶναι; Βεβαιότατα καὶ εἶναι. Κανεὶς πάνω στὴ γῆ δὲν παύει, ὅσο καὶ ἂν τὸν ἔχη ἐξαχρειώσει ἡ ἁμαρτία, νὰ εἶναι τὸ «κατ' εἰκόνα Θεοῦ» πλάσμα. Κανεὶς δὲν ἀποκλείεται νὰ ἀνανήψη καὶ ἀπὸ τὶς ἀβύσσους τοῦ κακοῦ νὰ ἀνεβῆ στὶς φωτεινὲς κορυφὲς τῆς ἀγιότητος. Σὰν τὸν ληστή καὶ τὴν ἄσωτη γυναῖκα τῆς Βη-

θανίας, σάν τόν ἱερό Αὐγουστῖνο καί τόν Μωϋσῆ τόν Αἰθίοπα, πολλοί εἶναι οἱ Ἅγιοι πού εἰσήλθαν στή βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἔχοντας ὑπάρξει προηγουμένως ἀχρεΐα ἐνεργούμενα τοῦ Διαβόλου, ἔχοντας βυθισθῆ πρὶν στὸν βόρβορο τῆς πονηρίας. Γι' αὐτοὺς ἀκριβῶς, κατὰ πρῶτο λόγο, κατῆλθε καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ στὸν κόσμο καὶ φόρεσε τὴ σάρκα μας καὶ ἔχυσε τὸ πανάχραντο αἷμά του στὸν Σταυρό. Δὲν ἦλθε γιὰ τοὺς ἱκανοποιημένους, γιὰ τὸν Φαρισαῖο τῆς Παραβολῆς, γι' αὐτοὺς πού θεωροῦν τὸν ἑαυτὸ τους ἐν τάξει ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ καὶ ἄλλο δὲν ξέρουν, παρὰ πῶς νὰ βλέπουν τὰ ἐλαττώματα καὶ τὶς σκιές τῶν ἄλλων καὶ νὰ τοὺς κατηγοροῦν καὶ νὰ τοὺς κατακρίνουν.

Ἀναφέρεται γιὰ ἓνα ὄσιο τῆς ἀρχαιότητος, πού γιὰ τὴ μεγάλη του ἀγιωσύνη ὁ Θεὸς τὸν εἶχε προικίσει μὲ τὸ προορατικὸ χάρισμα. Κάποτε, συνάντησε στὴν Ἀλεξάνδρεια ἓνα νέο ἀκόλαστο, διαβόητο γιὰ τὴν ἀπιστία καὶ τὸν ἀχαλίνωτο βίο του. Ἄντι λοιπὸν νὰ τὸν ἀντιπαρέλθῃ μὲ βδελυγμία καὶ ἀποτροπιασμό, ἀντί, ἀκόμη λιγώτερο, νὰ τὸν στηλιτεύσῃ, ὁ ὄσιος ἔπесε γονατιστὸς μπροστὰ στὰ πόδια του καὶ σηκώνοντας τὰ χέρια, τοῦ εἶπε: «Ἄγιε μάρτυς τοῦ Χριστοῦ, πρέσβευε ὑπὲρ ἡμῶν!» Ὅλοι ἀπόρησαν μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴ σκηνή. Τὴν ἐξήγησαν ὅμως ἀργότερα. Πραγματικά, ἐκεῖνος ὁ ἀναίσθητος νέος ἦλθε καιρὸς πού μετενόησε, διήγνησε ἀγιασμένο βίο καὶ ἐπέστεψε τὴ ζωὴ του μὲ τὸ μαρτύριο. Ἡ χαμένη δραχμὴ τοῦ «κατ' εἰκόνα», ξαναβρέθηκε ἀπὸ τὴ θεία Χάρη. Τὸ ἀπολωλὸς πρόβατο προστέθηκε στὰ ἄλλα τῆς ποιμνῆς. Ὁ ἄνθρωπος, πού τῆς ἀξίας του — ὅπως τονίζει ὁ Κύριος στὸ Εὐαγγέλιο — δὲν εἶναι ἰσοστάσιος ὄλος ὁ κόσμος, ξανακερδήθηκε ἀπὸ τὸν Δημιουργό του καὶ βρῆκε τὴ θέσῃ του στὸ ταμεῖο τῶν οὐρανῶν.

Πολλοί εἶναι οἱ λόγοι πού σὲ στηρίζουν σ' αὐτὸν τὸν χρυσὸ κανόνα τῆς μὴ κατακρίσεως. Πρῶτος, ὅπως ἤδη τὸ ἀναπτύξαμε, εἶναι ἡ παράβαση τῆς μεγάλης ἐντολῆς τῆς ἀγάπης. Ὅποιος ἀγαπᾷ ἀληθινὰ καὶ βαθιά, δὲν βλέπει τὸ κακὸ στὸ διπλανό του. «Ἡ ἀγάπη — σαλπίζει ὁ πρῦτανις τῶν Ἀποστόλων — πάντα στέγει, πάντα ὑπομένει». «Οὐ λογίζεται τὸ κακόν». «Μακροθυμεῖ». Ἀνεξάντλητα εἶναι τὰ περιθώριά της, τὰ ἀποθέματα τῆς ἄκακῆς ἀνεκτικότητός της. Ὅσο καὶ ἂν τῆς φταιξοῦν οἱ ἄλλοι, δὲν ξέρει τί θὰ πῆ ἦτα, τί θὰ πῆ ὑποχώρησι. Εἶναι τόσο μεγάλη, τόσο ἀπέραντη, ὅσο καὶ ὁ ἴδιος ὁ Θεός, πού, κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴ Ἰωάννη, «ἀγάπη ἐστὶ». Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐγκαταλείψουμε τὴν ἀγάπη, ἀφοῦ, ἔτσι, ἀπομακρυνόμαστε καὶ ξεκόβουμε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Θεό; Τὸν Θεὸ δὲν τὸν γνωρίζει ἀληθινὰ

καὶ δὲν τὸν ἔχει μέσα του, ὅποιος παρασπονδεῖ στὴν ἀγάπη, ὅποιος δὲν «ἀγαπᾷ τὴν ἀγάπη», καθὼς λέγει ὁ ἱερός Αὐγουστίνος.

Ἄλλὰ, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἀσεβεῖς καὶ στὴν ἴδια τὴν ἀντικειμενικὴ πραγματικότητα, ὅταν κρίνης καὶ κατακρίνης. Ποιὰ εἶναι αὐτὴ ἡ πραγματικότης; Ὅτι εἶσαι καὶ ὁ ἴδιος ἔνοχος, μὲ βαρὺ παθητικό. «Σὺ τίς εἶ ὁ κρίνων;», ρωτᾷ ἀποστομωτικά ὁ θεὸς Παῦλος. Πῶς ἔχεις τὸ κουράγιο νὰ βλέπης σὲ τί φταίει ὁ ἄλλος, ὅταν ἡ συνείδησή σου καταμαρτυρῇ τόσα καὶ τόσα εἰς βάρος σου; «Ὁ ἀναμάρτητος πρῶτος τὸν λίθον βαλέτω».

Ἄλλὰ εἶναι ἀνάγκη, ἐδῶ, νὰ προσθέσουμε καὶ κάτι ἄλλο ὡς πρὸς αὐτὴ τὴν πραγματικότητα, ἀπὸ τὴν πλευρὰ τώρα τοῦ κρινομένου. Ἡ πείρα καὶ ἡ λογικὴ μᾶς τὸ διδάσκουν. Συχνά, πράγματι, διαπιστώνουμε ὅτι μεγαλοποιήσαμε, κρίνοντας ἐπιφανειακά, κάτι πού ἀληθινὰ δὲν ἦταν ἔτσι, ὅπως νομίζαμε. Κάθε ἁμαρτία δὲν ἔχει μονάχα τὸ δικό της βάρος. Τῆς προσθέτουν ἡ τῆς ἀφαιροῦν βάρος οἱ συνθήκες, μέσα στίς ὁποῖες ἔγινε. Πολλοὶ «οὐκ οἶδασι τὴν ποιούσι». Κάνουν τὸ κακὸ χωρὶς νὰ γνωρίζουν τὴ διαφορὰ του ἀπὸ τὸ καλὸ. Ὁ νοῦς τους εἶναι σκοτισμένος. Μιὰ μικρὴ ἁμαρτία, καμωμένη ἀπὸ ἄνθρωπο πού ξέρει τί τοῦ ζητᾷ ὁ Θεὸς καὶ ἔχει γευθῆ τὴν ἄρρητη ὁμορφιὰ τῆς θείας Χάριτος, εἶναι βαρύτερη ἀπὸ μιὰ μεγάλη — καθ' ἑαυτὴν — ἁμαρτία πού ἔκαμε ἓνας ἄλλος «ἀδίδακτος» στὰ τοῦ Θεοῦ. Ἐπειτα, πού ξέρουμε, κάθε φορά, τί παράγοντες ἐσωτερικοὶ καὶ ἐξωτερικοὶ (κληρονομικὲς καταβολές, στιγμιαίες ἀδυναμίες, ἐκμαυλισμοί, περιβάλλον σκανδαλιστικὸ κ.λ.π.) συνήργησαν γιὰ νὰ πέση σὲ μιὰ ἢ πολλὰς ἁμαρτίες ὁ συνάνθρωπός μας; Πῶς θὰ τὸν κρίνουμε λοιπὸν δίκαια καὶ σωστά, ἔστω καὶ ἂν μᾶς τὸ ἐπέτρεπε αὐτὸ ὁ Θεός;

Διψᾷ τὴν σωτηρία σου; Θέλεις ν' ἀνοιχθῆ καὶ γιὰ σένα ὁ Παράδεισος; Πολλὰ πρέπει νὰ κάμης γιὰ νὰ τὸ πετύχης. «Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ βιάζεται καὶ βιασταὶ ἀρπάζουσιν αὐτήν». Χρειάζεται βία κατεπάνω στὰ πάθη, στὸν «παλαιὸ ἄνθρωπο», γιὰ νὰ γίνη κανεὶς «εὐθετος» εἰς τὴν βασιλείαν. Καὶ αὐτὴ ἡ βία, κατὰ πρῶτο λόγο, πρέπει νὰ ἀσκηθῆ στὸ στόμα, στὴν καταφορά. Γιατὶ μεγάλη εἶναι ἡ ροπὴ τοῦ «παλαιοῦ ἀνθρώπου» στὸ νὰ κατακρίνη. Καὶ πολλὴ ἡ προσπάθεια πού ἔντεχνα καταβάλλει ὁ Ἀντίδικος, τὸ πονηρὸ πνεῦμα, γιὰ νὰ μᾶς παρασύρῃ στὴν ἀπόλεια μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, «μετασχηματιζόμενος εἰς ἄγγελον φωτός».

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ Κ' (1971)

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΑ: Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Γερωνύμου, Μήνυμα ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς «ἐβδομάδος τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου», σελ. 267-269.—Μητροπολίτου Δράμας Διονυσίου, Τὸ εὐγενέστερον εἶδος οἰκοδομῆς, ὁ ἄνθρωπος, σελ. 17-23. — Τοῦ αὐτοῦ, ὁ ἥλιος τῆς Δικαιοσύνης, σελ. 97-102. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ ὑψωθεὶς ἐν τῷ Σταυρῷ ἔκουσίως, σελ. 145-150 — Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ Πάνσοφος Κεραμεύς, σελ. 213-217. — Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ νόμισμα τοῦ Κήνσου, σελ. 312-318. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ πόθος τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ, σελ. 380-384, 433-435. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ πολῦτιμος Μαργαρίτης, σελ. 475-478, 503-504. — Τοῦ αὐτοῦ, Πίστις καὶ ἔργα, σελ. 541-544, 577-578, 690-691, 737-739. Αἰδέσ. Δρος. Ἀ. Ἀλεβιζοπούλου, Ἐνοριακά, Μέσα καὶ προϋποθέσεις πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ προγράμματος τῆς ἐνοριακῆς πνευματικῆς ἐργασίας, σελ. 24-27, 73-77.—Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ πρῶτον Ἐνοριακὸν Κέντρον Νεότητος τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν σελ. 108-111, 183-186, 248-250.—Τοῦ αὐτοῦ, Ποιμαντικὰ κριτήρια εἰς τὰς ἐκδηλώσεις πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Κέντρων Νεότητος, σελ. 289-293.—Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ κοινωνικὴ διάστασις τῆς Ἐκκλησίας, σελ. 345-347.—Τοῦ αὐτοῦ, Αἱ ποιμαντικαὶ δυνατότητες τῶν Ἐνοριακῶν Κέντρων Νεότητος, σελ. 398-400, 479-483.—Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ λειτουργικὸς χώρος τῆς Ἐκκλησίας, σελ. 448-451.—Τοῦ αὐτοῦ, Αἱ βασικώτεραι δυσκολίαι τῶν Ἐνοριακῶν Κέντρων Νεότητος, σελ. 507-508, 545-548.—Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ἐνότης ὡς οὐσιῶδες γνῶρισμα τῆς Ἐκκλησίας, σελ. 579-581.—Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ἐνότης ὡς συνισταμένη τῆς Ὁρθ. πνευματικότητος, σελ. 657-660.—Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ἐξομολόγησις ὡς ἐσωτερικὸν αἷτημα τοῦ ἀνθρώπου, σελ. 704-707, 748-751.—Τὸ ποιμαντικὸν ἔργον 4.473 ἱερέων ἐκ 39 Ἴ. Μητροπόλεων κατὰ τὸ 1970, σελ. 404-405.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ: Φ. Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες, σελ. 42-45, 82-85, 130-133, 191-195, 257-259, 298-300, 361-364, 406-409, 455-457, 489-492, 523-525, 563-565, 611-613, 674-677, 721-724, 763-765.—Ἀρχιμ. Ἡλία Μαστρογιαννοπούλου, Λειτουργικαὶ ἀναζητήσεις, σελ. 159-164. — Ἀνδρέου Ν. Νομικοῦ, Ἡ ἀκολουθία τοῦ Μ. Κανόνος, σελ. 280-282.

ΠΑΤΕΡΙΚΑ: Κωνστ. Γ. Μπόννη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων. Κλήμεντος πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολὴ Α', σελ. 1-3, 49-51, 89-91, 137-139, 201-203, 265-266, 305-306, 369-370, 417-418, 465-466, 497-498, 529-531, 569-570, 617-619, 681-682, 729-730.

ΕΠΟΙΚΟΔΟΜΗΤΙΚΑ: Βασιλείου Μουστάκη, Ἡ ἀνάλαφρη αὔρα, σελ. 45-48. Ἡ ἀλληγορικὴ ἐρμηνεία, σελ. 85-87.— Ὁ ἀγνώμων δοῦλος, σελ. 87-88.— «... Πάντων ἕνεκεν», σελ. 134-136.— Ὁ μετανοήσας ληστής, σελ. 197.— Ἡ διψα τοῦ Χριστοῦ, σελ. 198.— Οἱ ὑπομένοντες εἰς τέλος, σελ. 198-199.— Τύχη καὶ Θ. πρόνοια, σελ. 199.— Ἡ Θ. πληρωμὴ, σελ. 260-262.— Γένεσις: Οἱ πρῶτοι στίχοι, σελ. 262-263. — τῶν τριῶν παιδῶν, σελ. 263. — Ἡ αὐτογνωσία, σελ. 301-304. — «Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεται», σελ. 365-367. — Βίος καὶ Πολιτεία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, σελ. 409-415, 457-461. — Ἡ Πέτρα, ὁ Χριστός, σελ. 461-463. — Ἀγία Γραφή καὶ ἐλευθερία, σελ. 463-464.— Ὁ ψαλμὸς ΡΑ', σελ. 493-495.— Ἡ ἄδμηλη θαυματουργία, σελ. 526-528. — Ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, σελ. 565-567. — Φίλοι Χριστοῦ, σελ. 614. — Ἡ ἀληθινὴ συντριβὴ, σελ. 614-615.— Τὰ δύο εἶδη ἁμαρτωλῶν, σελ. 616.— Ὁ σκόλοψ τοῦ Παύλου, σελ. 678-679.— Γιὰ μιὰ λειτουργικὴ ἀναγέννησις, σελ. 725-727.— «Μὴ κρίνετε», σελ. 765-768. — Μ. Δ. Στασινοπούλου, Ἡ περιπέτεια τῆς εἰλικρινείας, σελ. 4-8. — Ἀρχιμ. Καλλινίκου Καρούσου, Σχεδιάγραμμα ὁμιλίας διὰ μαθητὰς Γυμνασίου. Παρακλήσεις πρὸς παρακολούθησιν τῶν Κατηχητ. Σχολείων, σελ. 116-118.— Μητροπ. πρ. Κυθήρων Μελετίου, πρὸς τὴν σπουδάζουσαν νεότητα πῶς πρέπει νὰ ἀναγινώσκῃ τὴν Ἀγίαν Γραφήν, σελ. 318-325, 389-393, 429-432.— Ἀρχιμ. Πολυκάρπου Κοροβέση, Ἡ προσευχὴ καὶ ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος, σελ. 652-657.

KANONIKA: Ἰερ. Δημητρίου Νίκου, Ἡ κτῆσις τῆς ιδιότητος τοῦ Κληρικοῦ, σελ. 34-37, 119-129, 187-191, 251-256, 293-297.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ: Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἡ αἰσθητικὴ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν, σελ. 54-57, 94-96, 142-144, 206-208, 271-273, 309-312.— Τοῦ αὐτοῦ, Τέχνη καὶ Ἠθικὴ, σελ. 473-475, 500-502, 538-540, 572-576, 621-624, 685-689.— Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ Χριστιανισμὸς καὶ τὸ Ὁραϊο, σελ. 733-736.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ: Ἀρχιμ. Χριστοδούλου Παρασκευαΐδου, Γνωριμία με τὸν Ὁρθόδοξο Μοναχισμό, σελ. 28-34, 111-116, 176-180, 234-238, 330-334, 395-398, 436-439, 660-664, 700-704, 745-748.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΕΘΝΟΣ: Ἀρχιμ. Χριστοφόρου Σταυροπούλου, Οἱ Νεομάρτυρες καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, σελ. 166-172, 238-244, 283-286, 335-341.— Ἀρχιμ. Ἀμβροσίου Γ. Λενῆ, Μήνυμα ἀπὸ 1821, σελ. 173-176.— Μητρ. Μυτιλήνης Ἰακώβου, Ὁ Νεομάρτυς Θεόδωρος ὁ Βυζάντιος, σελ. 209-212.— Ἱερ. Νικ. Χελιώτου, «Ἡ ἄσβεστη κανδήλα», σελ. 224.— Θεολ. Χρ. Ἀλιπράντη, Πανηγυρικὸς λόγος τοῦ Χρ. Ἀνδρούτσου πρὸς τὸν Πατριάρχην Γρηγόριον Ε΄. σελ. 230-233.— Πρωθ. Νικολάου Παπαδοπούλου, Ἀπὸ τὸ ἐφημεριακὸν συναξάρι τοῦ 1821, Οἰκονομόπουλος Πολυχρόνης, σελ. 348-351.— Τὸ Μνημόσυνον τῶν σφαγιασθέντων Κληρικῶν, σελ. 393-395.— Ἀρχιμ. Θεοκλήτου Φεφέ, Τὸ κρυφὸ σχολεῖο τῆς Ἱ. Μονῆς Πεντέλης, σελ. 440-442.— Χ.Χ. Τὸ ἱερὸν Δίπτυχον, σελ. 505-506.— Π.Α. Σινοπούλου, Ἑλλήνων καὶ ἁμαρτωλῶν σωτηρία, (Μοναχὸς Ἀγάπιος Λάνδος) σελ. 716-718.— Τοῦ αὐτοῦ, Ἱερομ. Ἀγάπιος Λοβέρδος, σελ. 757-759.

ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΚΑ: Μητροπ. Δράμας Διονυσίου, Ἡ σάρκωσις τοῦ Λόγου, σελ. 61-65.— Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἡ εορτὴ τῶν Θεοφανείων, σελ. 11-13. Τοῦ αὐτοῦ, ὁ οὐρανὸς ἐπὶ τῆς γῆς, σελ. 377-379.— Ἰωάννου Δ. Δρούλια, Ἡ λέξις καὶ ἡ ἔννοια «Φῶς» καὶ παράγωγα αὐτοῦ εἰς τὴν ὑμνογραφίαν τῶν Φώτων, σελ. 38-41.— Ἐπισκόπου Ἀχελφίου Εὐθυμίου, Θεοφάνεια: Ἡ ἀπάντησις στὸ πρόβλημα τοῦ Θεοῦ, σελ. 103-108.— Ἀνδρέου Ν. Νομικοῦ, Ἡ Κυριακὴ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως, σελ. 225-227.— Νικολάου Παπαμιχαλάκι, Ἀνάστασις καὶ χαρὰ, σελ. 278-280.— Σάββα Ἀγουρίδου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὁ Εὐαγγελισμὸς τοῦ συγχρόνου κόσμου, σελ. 468-472.— Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ Παναγία Μητέρα τοῦ Χριστοῦ εἶναι Μητέρα τῆς νέας ἀνθρωπότητος, σελ. 533-538.— Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ νόημα τῆς Ἀναστάσεως, σελ. 372-376.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ: Πρεσβ. Κωνστ. Γερασιμοπούλου, Ποιμαντικὴ μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας πρὸς πρόληψιν τῶν διαζυγίων, σελ. 181-182, 245-247, 286-288, 341-344.— Δημήτρη Δ.

Φερούση, Ἑλπίδα καὶ σωσίβιο τοῦ συγχρόνου κόσμου, σελ. 227-229. — Τοῦ αὐτοῦ, Σύγχρονες θρησκευτικὲς ἐκτιμήσεις, σελ. 515-517. — Τοῦ αὐτοῦ, «Θέλουμε μία νέα Κοινωνία», σελ. 560-562. — Τοῦ αὐτοῦ, «Τὰ ναρκωτικά, ἡ βία καὶ οἱ νέοι», 605-607. — Τοῦ αὐτοῦ, «Διαμαρτυρίες καὶ ἀδιέξοδος», σελ. 671-674. — Τοῦ αὐτοῦ, ἡ ὑπεράσπισι τῆς ἀμφιβολίας, σελ. 719-721. — Τοῦ αὐτοῦ, «Ἰησοῦς Χριστὸς ὑπέρλαμπρο ἀστέρην», σελ. 760-762. — Ἀντωνίου Κ. Παπαντωνίου, Ἑκκλησία καὶ Ἐπικοινωνία, σελ. 351-355.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑΙ ΜΟΡΦΑΙ: Ἐμμανουὴλ Μυτιληναῖος, σελ. 58-60. — Ἀρχιμ. Ἰωάννου Ψάρρα, Σύγχρονοι μοναστικαὶ προσωπικότητες, Ἰωάννης ὁ τῆς Δομβροῦς, σελ. 443-448. — Γρηγόριος Λαυριώτης, σελ. 638. — Παναγιώτου Σακελλαρίου, Ἀρχιμ. Θεολόγος κ. Παρασκευαΐδης δ. Θ. (1876-1938). Ὁ ἀπ' ἄμβωνος διδάσκαλος καὶ ὁ ἐπιστήμων, σελ. 594-600, 665-671, 710-715, 751-756.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ: Μ.Σ.Ε. / Π.Ε. Ὁργάνωσις τῶν κατὰ Μητροπόλεις Ἱερατικῶν συνεδρίων, σελ. 625. — Δ' συνέδριον Ἱεροκηρύκων, σελ. 628. Ἀλεξάνδρου Τσιριντάνη, Ἐμφάνις καὶ ἀντιμετώπισις τῆς συγχρόνου ἀθείας (εἰσήγησις), σελ. 629-638. — Μητροπολ. Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος Νικοδήμου, Μορφὲς τῆς συγχρόνου ἀθείας (εἰσήγησις) σελ. 691-695, 739-742.

ΔΙΑΦΟΡΑ: Κωνστ. Γ. Μπόνη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Τὸ περιοδικὸν «Ἐφημέριος», σελ. 14-17. — Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἱατροὶ τῆς ἀρχαίας Ἑκκλησίας, σελ. 426-428. Ἐπισκόπου Ἀχελφίου Εὐθυμίου, Ἡ Ἑκκλησία καὶ ἡ σεξουαλικὴ ἐπανάστασις, σελ. 66-70. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἐνα θερμοκήπιον ἀγάπης, σελ. 151-154, 218-223, 274-278, 326-329. — Γεωργίου Μποτῆ, Γνωμοδότησις, σελ. 71-72. — Πρεσβ. Κωνστ. Γερασιμοπούλου, Ἐορταστικὴ ἐκδήλωσις πρὸς τιμὴν τῶν συνεργατῶν τοῦ «Κέντρου Συμπαραστάσεως οἰκογενείας» σελ. 77-79. — Ἐορτασμὸς ἐπὶ τοῖς ἐγκαινίοις τοῦ 40οῦ («Σπιτιοῦ γαλήνης Χριστοῦ») εἰς τὴν Ἐνορίαν Ἀγ. Ἰωάννου Ν. Μαδύτου, σελ. 80-82. — Τὸ πρὸς τιμὴν τοῦ Μακαριωτάτου γεῦμα τοῦ Ἱεροῦ Συνδέσμου, σελ. 155-158. — Ἐρμ. Χ. Ἀρνολντ, ὕμνος στὴ Θεοτόκω, σελ. 165. — Δημ. Ἐμ. Πέππα, Οἱ κίνδυνοι τῆς τεχνολογίας διὰ τὸν σημερινὸν ἄνθρωπον, σελ. 356-360, 401-404, 452-454. — Μητρ. Ζιχωνῶν καὶ Νευροκοπίου Νικοδήμου, Ἐχει-

ροτονήθησαν καὶ οἱ τρεῖς υἱοὶ ἱερέως, σελ. 384-388. — Σ τ υ λ ι α ν ο ὺ Μ π α ῖ ρ α κ τ ᾶ ρ η, Αἱ μεταφράσεις τοῦ Ψαλτηρίου εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας, σελ. 483-489. — Σ ο φ. Χ α τ ζ ι δ ᾶ κ ι, Ἡ Γεν. Συνέλευσις τοῦ Γεν. Φιλοπτώχου Ταμείου, σελ. 509-514. — Παγκόσμιος Ἐκκλησιαστικὴ Ὑπηρεσία, σελ. 517-519. — Ἡ Σχολὴ Διακονισσῶν Ἀδελφῶν Νοσοκόμων «**Η ΟΛΥΜΠΙΑΣ**», σελ. 519-522. — Ἱερ. Γ ε ω ρ γ ῖ ο υ Θ ε ο δ ω ρ ᾶ κ η, Ἐγκαίνια «**Νεανικοῦ Κέντρου**», σελ. 548-553. — Τ ο ὺ α ὗ τ ο ὺ, Ἡ τελετὴ θεμελιώσεως τοῦ «**Νεανικοῦ Κέντρου**» Ἰ. Ν. Ἀγ. Νικολάου Χαλανδρίου, σελ. 582-586. — Γ ε ω ρ γ ῖ ο υ Α. Κ α ρ ρ ᾶ, Θέματα συντάξεως Ἱερέων, σελ. 608-610. — Ἀρχιμ. Χ ρ ι σ τ ο δ ο ὄ λ ο υ Πα ρ α σ κ ε υ α ῖ δ ο υ, «**Προσκύνημα ὀφειλῆς**» εἰς Ἀγ. Λάυραν, Μ. Σπήλαιον, σελ. 639-649. — Ἀρχιμ. Χ ρ υ σ. Κ α κ ο υ λ ῖ δ ο υ, Χριστιανικὴ Θρησκεία καὶ δεισιδαιμονία, σελ. 587-591, 650-651, 708-710. — Σ. Α. Ἡ ὀρθόδοξος πνευματικότης καὶ τὸ φιλοσοφικὸν στοιχεῖον, σελ. 421-425. — Π. Α. Σ ι ν ο π ο ὄ λ ο υ, Ρωμανὸς ὁ Μελωδός, σελ. 554-557, 601-604. — Χ ρ υ σ ο σ τ ὄ μ ο υ Ν ε α μ ο ν ι τ ᾶ κ η, Τὸ προσόν... σελ. 591-593. — Ἀρχιμ. Κ α λ λ ι ν ῖ κ ο υ Κ α ρ ο ὄ σ ο υ, Ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν Ὄρθόδοξον Ἐκκλησίαν Ρουμανίας, σελ. 696-699, 743-745.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ: Ἐνιαυτὸς Κυρίου, σελ. 9. Ἡ ἑορτὴ τῶν Θεοφανείων, σελ. 91-0. — «**Σκληρὸν πρὸς κέντρα λακτί-ζην**», σελ. 10. — **Κεντρικὸν δίδαγμα**, σελ. 52. — Ἡ ἡμέρα τῶν Χανσενικῶν σελ. 52-53. — Τὸ κήρυγμα ἑνὸς σοφοῦ, σελ. 53. — Ἡ Τεσσαρακοστὴ, σελ. 92. — Ἀληθῆς βεβήλωσις, σελ. 92-93. — Ἀκατάλληλα καὶ κατάλληλα, σελ. 93. — Ἡ Θ. Λειτουργία τῆς Ἀναστάσεως, σελ. 140. — Ἡ καθαριότης εἰς τὸν Νάον, σελ. 140-141. — Αἱ παιδικαὶ κατασκευαί, σελ. 141. — Ἡ ἀληθινὴ νηστεία, σελ. 204. — Εὐχαιρὸν κήρυγμα, σελ. 204. — Οἱ Πατέρες σήμερον, σελ. 205. — Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου, σελ. 270. — «**Πάντα εὐσχημόνως...**», σελ. 270. — Τὸ Πάσχα τῶν πτωχῶν, σελ. 271. — Θεμελιώδης προϋπόθεσις, σελ. 307. — Ὁ Κλῆρος καὶ τὸ 21, σελ. 307-308. — Ἐν ἔργον περὶ τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, σελ. 308. — Συντομία εἰς τὸ κήρυγμα, σελ. 371. — Ὅχι βάνανσος ταχύτης, σελ. 371. — Ἡ ἐκφώνησις τῶν εὐχῶν, σελ. 371. — Εἰς χεῖρας τῆς Ἐκκλησίας, σελ. 419. — Ἐπικοδομητικαὶ βιογραφίαι, σελ. 419-420. — Ψυχικὴ ἀνάγκη καὶ καθῆκον, σελ. 420. — «**Ὁ λευκὸς θάνατος**», σελ. 467. — Οἰκουμενικὴ «**ἀγοραφοβία**», σελ. 467. — Ἱερεὺς Κύριλλος Μυρόβαλης, σελ. 467-468. — Φοβερὰ ἀντινομία, σελ. 499. — Αἱ πυρκαϊαὶ εἰς τὴν ὑπαίθρον, σελ. 499.

Ἡ Βίβλος εἰκονογραφημένη, σελ. 499-500.— Τὸ Νοσηλευτικὸν Ἰ-
δρυμα Κληρικῶν, σελ. 532. — Ἡ πρέπουσα τάξις, σελ. 532. — Εὐ-
στοχος ἐκλογή, σελ. 532-533. — Ἡ κυκλοφορία τῆς Ἀγ. Γραφῆς,
σελ. 571.— Καὶ εἰς τὴν Χώραν μας, σελ. 571-572.— Ἡ τάξις εἰς
τὸ Ἰ. Βῆμα, σελ. 572.— Τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα, σελ. 620.— Εἰς
χεῖράς των, σελ. 620. — Τὸ ἀφυπνιστικὸν κήρυγμα, σελ. 620.—
Τὰ εἰσόδια τῆς Θεοτόκου, σελ. 683. — Πατὴρ πάντων, σελ.
683-684. — Διὰ τὴν Ἰ. Ἐξομολόγησιν, σελ. 684. — Ὅσον εἶναι
καιρός, σελ. 731.— Τὰ Ἱερ. Συνέδρια, σελ. 731/732. — Ἡ
ἀνάγκωσις Συναξαρίων, σελ. 732.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΝ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΝ»: Ξ ε ν ο φ.

Ι. Χ α τ ζ η σ α ρ ά ν τ ο υ, περὶ καθιερώσεως «ἔτους τῆς Ὁρθο-
δοξίας», σελ. 196. — Αἰδ. Ἐ μ μ α ν. Παπαθεοδώρου,
περὶ προσηλυτισμοῦ, σελ. 264. — Γεωργίου Καψάνη,
Ἄνοικτὴ ἐπιστολὴ πρὸς Ἰεχωβίτας, σελ. 558-559. — Ἰ. Ἐ μ μ α ν.
Περιογιαννάκη, σελ. 649.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ: Τ.Α.Κ.Ε. σελ. 8, 144, 202, 223, 334.
514, 562, 689.—Περ. «Ἐκκλησία», σελ. 10, 23, 53, 57, 91, 93,
141, 164, 205, 217, 282, 300, 325, 364, 379, 388, 420, 428,
492, 506, 557, 568, 619, 680, 728.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΙ: Τὸ πρῶτον Δ. Συμβούλιον τοῦ Ἐκκλ.
Ὁρφανοτροφείου Βουλιαγμένης, σελ. 151. — Ὁ Ἀρχιεπ. Χ. Παπα-
δόπουλος μὲ τὰ παιδιὰ τοῦ Ὁρφανοτροφείου Βουλιαγμένης, σελ.
221. — Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος κ. Ἰερώνυμος εἰς τὸ Ὁρφανο-
τροφεῖον Βουλιαγμένης, σελ. 277. — Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος κ.
Ἰερώνυμος ὁμιλῶν εἰς τὸ ὡς ἄνω Ὁρφανοτροφεῖον, σελ. 327.—
Ὁ ἱερεὺς Ἐμμ. Παπαεμμανουὴλ μετὰ τῶν τριῶν ἱερέων υἰῶν
του, σελ. 385. — Τὸ Νεανικὸν Κέντρον Ἀγ. Δημητρίου Μπραχα-
μίου, σελ. 551. — Θεμελίωσις τοῦ Νεανικοῦ Κέντρου Ἀγ. Νι-
κολάου Χαλανδρίου, σελ. 583. — Ὁ ἀρχιμ. Θεολόγος Κ. Παρα-
σκευαΐδης, σελ. 597.— Ὁ ἀρχιμ. Θεολ. Παρασκευαΐδης, ὡς διά-
κονος, μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, σελ. 667.

== Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α ==

Κωνστ. Γ. Μπόνη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Συμπό-
 νιον Πατέρων. Κλήμεντος πρὸς Κορινθίους Α'. — **Ἐπίκαιρα**. — **Εὐαγγέ-
 λου Δ. Θεοδώρου**, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ὁ Χρι-
 στιανισμὸς καὶ τὸ Ὁραϊο — Μητροπολίτου Δράμας Διονυσίου, Πίστις,
 ἔργα, δικαιοσύνη. — Μητροπολίτου Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος Νικοδή-
 μου, Μορφὲς τῆς συγχρόνου ἀθεΐας. — **Ἀρχιμ. Καλλινίκου Κα-
 ρούσου**, Ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Ρουμανίας. —
Ἀρχιμ. Χριστοδούλου Παρασκευαΐδου, Γνωριμία μὲ τὸν Ὁρθόδοξο
 Μοναχισμό. — **Αἶδου Δρος Ἀ. Ἀλεβιζοπούλου**, Ἐνοριακὰ, Ἡ ἐξομο-
 λόγησις ὡς ἐσωτερικὸν αἷτημα τοῦ ἀνθρώπου. — **Παναγιώτου Δ. Σα-
 κελλαρίου**, Ἀρχιμ. Θεολόγος Κ. Παρασκευαΐδης δ. Θ. (1876-1938).
 Ὁ ἀπ' ἄμβωνος διδάσκαλος καὶ ὁ ἐπιστήμων. — **Π. Α. Σινοπούλου**,
 Ἐνας συναρπαστικὸς ὁμιλητὴς στὸ Φλαγγινιανὸ Φροντιστήριον τῆς Βενε-
 τίας (Ἱερομόναχος Ἀγάπιος Λοβέρδος). — **Δημήτρη Φερούση**, Ἐκ-
 κλησία καὶ Κόσμος, «Ἰησοῦς Χριστὸς, ὑπέρλαμπρο ἀστέρι». — **Φ. Ἀπαν-
 τήσεις** πρὸς λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες. — **Βασ. Μουστά-
 κη**, «Μὴ κρίνετε...».

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Ι Σ

Ἀποφάσει τῆς Ἐποπτικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς
 (Πρακτικὸν τῆς 23/1/69), ἅπαντες οἱ Ἱ. Ναοὶ τῆς Χώρας εἰς
 τοὺς ὁποίους ἀπεστέλλετο ἡ «**ΕΚΚΛΗΣΙΑ**» δὲν θὰ λαμ-
 βάνωσιν εἰς τὸ ἐξῆς φύλλον καθ' ὑποχρέωσιν. Οἱ
 Πρόεδροι τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων ἐκάστου Ἱ. Να-
 οῦ, ἐφ' ὅσον ἐπιθυμοῦν νὰ συνεχισθῇ ἡ ἀποστολὴ διὰ νὰ
 ἔχωσι τὴν σειρὰν τῶν τόμων τοῦ Περιοδικοῦ εἰς τὰς Βιβλιο-
 θήκας τῶν Ἱ. Ναῶν, παρακαλοῦνται νὰ δηλώσωσι τοῦτο ἐγ-
 γράφως, συναποστέλλοντες καὶ τὴν ἐξ 100 δραχμῶν ἔτησιαν
 συνδρομὴν, ὁδὸς Ἱωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140), Πε-
 ριοδικὸν «**ΕΚΚΛΗΣΙΑ**».

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασηίου 1, Ἀθῆναι 140.

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1971

- † 'Ο 'Αθηνῶν Ἰερώνυμος
- † 'Ο Μυτιλήνης Ἰάκωβος
- † 'Ο Ζιχνῶν καὶ Νευροκοπίου Νικόδημος
- † 'Ο Δράμας Διονύσιος
- † 'Ο 'Αχελφου Εὐθύμιος
- † 'Ο πρ. Κυθήρων Μελέτιος
- Μ. Δ. Στασινόπουλος, 'Ακαδημαϊκός
- Σάββας Χ. 'Αγουρίδης, Καθηγητὴς Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν
- Εὐάγγελος Δ. Θεοδώρου, Καθηγητὴς Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν
- 'Αλέξανδρος Τσιριντάνης, Καθηγητὴς Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν
- 'Ιωάννης Φουντούλης, Καθηγητὴς Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
- 'Αρχιμανδρίτης Χριστόδουλος Παρασκευαΐδης
- » Καλλίνικος Καρούσος
- » Χριστόφορος Σταυρόπουλος
- » Ἴηλιος Μαστρογιαννόπουλος
- » Θεόκλητος Φεφές
- » Ἀμβρόσιος Λενῆς
- » Πόλυκαρπος Κοροβέσης
- » Χρυσόστομος Κακουλίδης
- » Ἰωάννης Ψάρρας
- Πρεσβύτερος Ἀντώνιος Ἀλεβιζόπουλος
- » Κων/νος Γερασιμόπουλος
- » Δημήτριος Νίκου
- » Νικόλαος Παπαδόπουλος
- » Γεώργιος Θεοδωράκης
- » Νικόλαος Χελιώτης
- Βασίλειος Μουστάκης
- Χρυσόστομος Νεαμονιτάκης
- Σοφοκλῆς Γ. Χατζιδάκης
- Γεώργιος Καψάνης
- Στυλιανὸς Μπαϊρακτάρης
- 'Ανδρέας Νομικός
- Θεολόγος Χ. Ἀλιμπράντης
- Δημήτριος Δ. Φερουσης
- 'Αντώνιος Κ. Παπαντωνίου
- 'Ερμίνη Χ. Ἄρλοντ
- 'Ιωάννης Δ. Δραούλιας
- Παναγιώτης Σακελλαρίου
- Π. Ἀ. Σινόπουλος
- Γεώργιος Α. Καρρᾶς
- Νικόλαος Παπαμιχαλάκης
- Δημήτριος Ἐμ. Πέππας